Sorin Iftimi Rodica Iftimi

Strada Carol I (Copou)

Memoria monumentelor ieşene

Editura Palatul Culturii, Iaşi, 2018

Complexul Muzeal Naţional „Moldova” Iaşi
Serviciul Judeţean Iaşi al Arhivelor Naţionale

Sorin Iftimi

Rodica Iftimi

Strada Carol I (Copou)

Memoria monumentelor ieşene

editura palatul culturii

iaşi
2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
IFTIMI, SORIN
Strada Carol I (Copou) : memoria monumentelor ieşene / Sorin Iftimi, Rodica Iftimi. - Iaşi : Palatul culturii, 2018
ISBN 978-606-8547-34-3
I. Iftimi, Rodica
72
930

Piaţa Ştefan cel Mare şi Sfânt, Nr. 1, Iaşi 700028, Romania
Tel./fax: 0040 232 218383 www.palatulculturii.ro
ISBN 978-606-8547-34-3

Argument

Oraşul Iaşi, vechea capitală a Moldovei, avea un ax istoric ce pleca din fața Curții Domneşti, străbătând străzile Ştefan cel Mare şi Lăpuşneanu, ajungând până în dealul Copoului, spre Podul Verde. Pe acest traseu, ce cunoştea destule cotituri, îşi conducea cititorii în povestea sa despre Iaşi memorialistul D.C. Moruzi (1921). În anii 2015, 2016 am abordat acest subiect prin două expoziții organizate în cadrul simpozionului „Monumentul - Tradiție şi viitor" alături de doamna Aurica Ichim, de la Muzeul Unirii. Expozițiile, construite în parteneriat cu Arhivele Naționale din Iaşi, au beneficiat şi de două frumoase cataloage.

O expoziție de urbanism, dedicată străzii Copou (Bd. Carol I) ar fi încununat seria, dar aceasta nu a putut fi realizată în formula deja consacrată. Muzeul Unirii a găzduit, în octombrie 2018, o expoziție dedicată clădirilor din Iaşi care au jucat un rol important în timpul refugiului din Primul Război Mondial. Aceasta a fost transpusă în fapt de Arhivele Naționale din Iaşi, prin doamna Rodica Iftimi. Majoritatea clădirilor reprezentate în expoziție prin dosare de imobil, planuri sau fotografii, se aflau în zona dealului Copou. Aşa a apărut, ulterior, ideea de a beneficia de această cercetare pentru ca, împreună cu alte acumulări documentare mai vechi, să realizăm cel de-al treilea album din serie. În felul acesta, este studiat acum întreg traseul Străzii Mari, de la 1900.

Scrierea de față beneficiază de numeroase imagini şi informații documentare inedite. Puse împreună, ca într-un joc de *puzzle*, acestea reconstituie imaginea de ansamblu a unei străzi puțin cunoscute, în fond, deşi nu păşim pe un traseu neumblat. Construit pe elementul vizual în primul rând, ca orice album, acest mic volum oferă tuturor iubitorilor de Iaşi motive de zăbavă şi reflexie. Cu atât mai mult, cercetătorii specializați în istorie urbană şi în studiul monumentelor istorice vor fi beneficiarii privilegiați ai lucrării de față. Sperăm, de pe acum, să putem relua acest proiect, într-un format mai complet şi mai generos.

De la Muntenimea de Sus, la Podul Verde

Deşi este parte componentă a Străzii Mari, strada Copou, cu vecinătăţile sale, are o identitate aparte. Nu mai regăsim aici fronturile pitoreşti de dughene, precum în zona comercială a oraşului (aşa cum erau pe străzile Ştefan cel Mare şi Lăpuşneanu), ci un cartier rezidenţial, construit pe alte principii urbanistice. Întâlnim case mari, boiereşti, cu grădini ample şi mult spaţiu verde. Aici vedea istoricul Nicolae Iorga conservarea societăţii aristocratice moldoveneşti din vechea capitală, a familiilor istorice care nu trebuiau lăsate să se stingă în neuitare („*Ce a fost, ce este şi ce poate fi Iaşul?*").

Copoul a fost, multă vreme, doar un deal, aproape lipsit de vegetaţie, ce servea pentru *loisirul* orăşenilor. Plimbările de după amiază, călare sau cu trăsura, se făceau mai ales pe acest traseu, al noului drum al Botoşanilor, denumit cândva şi „Podul Verde". Traseul vechi spre Botoşani şi Hotin pleca de pe strada Lascăr Catargiu de astăzi. Denumirea de „Copou" a căpătat-o târziu, în veacul al XVIII-lea, zona contopindu-se cu cea a mahalalelor exterioare. Muntenimea de Sus se întindea cel puţin pe partea inferioară a colinei, până în uliţa Păcurari. Focul cel mare din 1827, care a ars o mare parte din oraşul vechi, a determinat pe mai mulţi boieri să prefere reşedinţe mai spre marginea urbei, în locurile plăcute şi confortabile ale Copoului. Astfel şi-au construit case pe această colină familii precum: Cantacuzino, Mavrogheni, Sturdza, Balş, Vogoride, Ghica, Carp, Catargi, Bogdan ş.a.

De timpuriu, pe traseul acesta coborau şi conductele de olane, îngropate în pământ, prin care era adusă apa răcoroasă şi bună în cişmelele de la Sf. Spiridon, păşind peste vestita Râpă Galbenă de la poalele Copoului. Boierii de pe traseu îşi împărţeau între ei „măsurile" de apă, peste tot pe unde treceau aceste olane.

Dintre cele „şapte coline" ce înconjoară vechea capitală a Moldovei, Copoul este singura care a fost integrată oraşului. Conul Mihalache Sturdza a amenajat aici Teatrul cel Mare (1846) şi Grădina Publică în jurul faimosului *Obelisc al Leilor*, cel mai vechi monument de for public din Moldova (1841). Teiul poetului Mihai Eminescu, simbol al romantismului din secolul XIX, a asigurat parcului o netăgăduită celebritate. După 1880 era isprăvit şi „Palatul Oştirii", ale cărui temelii fuseseră puse de Grigore Al. Ghica vodă, pe la 1852. Colina Copoului a fost înnobilată prin construirea „Palatului Universităţii", la 1897, a devenit Templul „*Almei Mater Iassiensis*".

Puţin mai sus de intrarea principală în Grădina Publică exista, cândva, una dintre barierele oraşului, cunoscută ca „rohatca Copoului". Aceasta fusese amenajată într-una dintre

perioadele de administrație rusească, concomitent cu săparea șanțului de delimitare a orașului, al cărui traseu trecea pe aici. O veche imagine a acestei „rohatce” a fost imortalizată, pe la 1830, de către pictorul rus Worobieff (colecția Muzeului de Artă din Iași). Nu întâmplător, lângă barieră a fost amenajată și Casa Poștelor, unde se aflau trăsurile și caii ce asigurau serviciile de poștalion și ștafetă.

Copoul mai prezenta un avantaj pentru cei care locuiau aici în vremurile de odinioară: înălțimea oferea o frumoasă priveliște asupra orașului vechi. Casele de aici aveau priveliște, „belvedere” (sau „vue”, cum am spune astăzi). Reședințele boierești de aici își „anexau” imaginea orașului ca un privilegiu al confortului propriu, ca un tablou bun de pus în ramă. Este de înțeles că există mai multe reprezentări ale orașului Iași văzut dinspre Copou. De aceea propunem un asemenea traseu descendent pentru ilustrarea capitolului introductiv, urmând ca prezentarea „pas cu pas” din capitolele următoare să fie făcută în ordine ascendentă.

Un plan realizat în 1807, ne arată configurația locului de la poalele Copoului, de acum două secole, mult înainte de apariție Pieței Jockey-Club, sau a Pieții Eminescu de astăzi. Planul a fost făcut pentru a arăta proprietățile bisericii Sf. Nicolae cel Sărac, ce se afla cândva pe locul Casei Studenților. Poate fi văzută însă și casa Manolache Balș, viitorul sediu al Jockey-Clubului, precum și locul lui Ioniță Cerchez pe care se va înălța Palatul Fundației Ferdinand. În partea de jos, este reprezentată Râpa Galbenă, mult înainte de amenajare.

Cercetarea istoriei caselor de la Copou nu a fost o întreprindere ușoară, având în vedere faptul că multe au dispărut între timp. O altă dificultate este faptul că imobilele și-au schimbat numerele din adresă de două-trei ori, ceea ce face mai complicată identificarea lor. Putem însă remarca faptul că, după logica edililor, casele erau numerotate din deal spre vale. Numerele fără soț erau pe partea stângă a străzii Copou (partea cu Universitatea), iar numerele cu soț erau pe partea dreaptă. Numerotarea veche a imobilelor (folosită aici), cea din dosarele de Arhivă, introduce o anumită logică și ordine în studierea acestora.

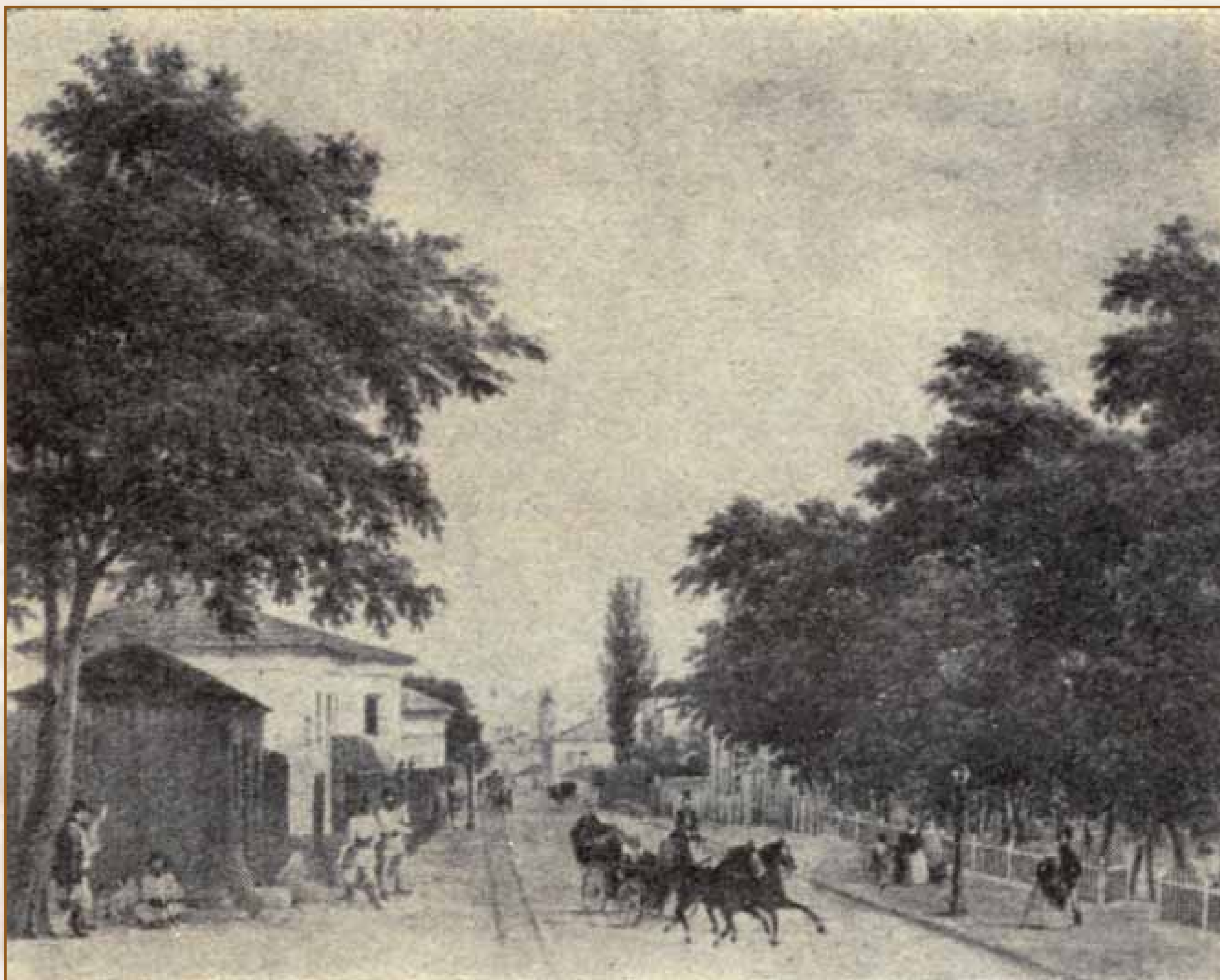
În final, putem spune că ne aflăm abia la început... Cercetarea se cuvine să fie aprofundată, pentru a putea coborî în toate cazurile, la proprietarii din secolul al XIX-lea ai pământului și caselor de la Copou, ba chiar și în veacurile anterioare, acolo unde firul istoriei o permite...

Maxim Worobieff,
Intrarea în Iaşi
pe la bariera Copou,
c. 1830
(*Muzeul de Artă Iaşi*)

Ludovic Stawski,
Panorama
oraşului Iaşi
la 1842
(*Muzeul de Artă Iaşi*)

Vedere din Podul Verde, c. 1830, în colecția doamnei Mihail Valerian din Bucureşti (după Eugen Herovanu, *Oraşul amintirilor*)

Plan de starea locului, din 1807, în care apar biserica Sf. Nicolae şi imobilul ce va găzdui mai târziu Jockey-Clubul (*SJAN Iaşi*)

Vederea Iaşului dinspre Copou, c. 1830 (*colecția D. Grumăzescu*)

Cartierul Copou în planul oraşului Iaşi, 1942 (*SJAN Iaşi*)

De la Jockey-Club la strada Pogor

Acest mic cvartal de la poalele Copoului, de pe partea dreaptă, cuprinde doar două imobile, de mari dimensiuni, legate de istoria unor mari familii din Iaşi, aristocratice sau burgheze. Jockey-Clubul era, în mod tradiţional, clădirea istorică dominantă a Pieţei (numită astăzi „Mihai Eminescu"), prin înfăţişarea sa arhitectonică şi rolul său social. Prin dispariţia sa, a apărut în peisajul pieţei clădirea de alături, casa Cantacuzino-Cozadini, astăzi Palatul Copiilor. În partea de sus, locul este delimitat de strada Coroi, un fragment din „drumul sării", ce venea dinspre Păcurari (str. Carp) şi cobora paralel, prin spatele Spiridoniei, până în strada Sărărie de astăzi.

Palatul Jockey-Club
(str. Păcurari nr. 2).
Casa a fost construită pe la 1804-1807 de Manolache Balş, pe un teren ce aparţinea bisericii Sf. Nicolae cel Sărac (dispărută). Se pare că această clădire a fost construită după planurile tânărului inginer Gheorghe Asachi. Casa lui Manolache Balş a fost dată ca zestre Ecaterinei, fiica acestuia, căsătorită cu Iordache Filipescu. Ea a vândut casa banului Alecu Beldiman, în 1812, cu prilejul mutării sale la Bucureşti. În actul de vânzare se menţionează că locul era împrejmuit cu ziduri şi că în curte exista o clădire de piatră „cu apa ce vine la cişmelele oraşului şi afară din ogradă, după izvodul împărţirii apei ce este făcut între tovarăşii apei aceştia". Casa a fost moştenită apoi de marele postelnic Vasile Beldiman. În martie 1839, Elena, cea de-a doua soţie a postelnicului, a vândut casa boierului Lupu Balş. Pe la 1845, proprietară a casei era Elena Sturdza-Păstrăvanu, fiica logofătului Iordache Catargiu, ce fusese măritată mai întâi cu Iorgu Ghica, iar apoi cu beizadea Gheorghe, fiul domnitorului Ioniţă Sandu Sturdza.

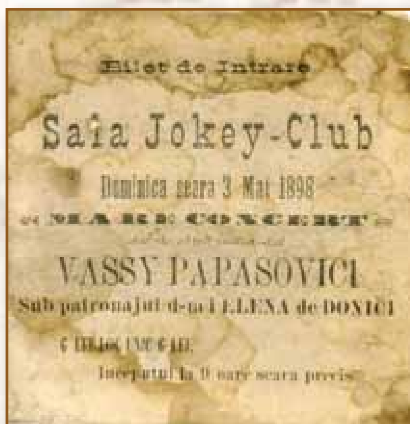
Elena Sturdza a vândut clădirea avocatului Vasile Scully. După 1872, acesta a dat edificiului înfăţişarea cunoscută din vechile vederi, cu frumoasele statui în stil antic de pe faţade şi frontispiciu. Vasile Scully a adus modificări clădirii, transformând ferestrele mici ale parterului în vitrine luminoase, în vederea găzduirii unor magazine moderne. La 1867 aici s-a instalat „Hotel d Angleterre", ţinut de Iosif Holştein. Prin 1876 saloanele de la etaj au fost închiriate *Jockey-Clubului*, iar la parter era găzduit un restaurant. În septembrie 1885, cofetarul elveţian Richard Tuffli se muta la parterul aceleiaşi clădiri, deschizând vestita cofetărie ce-i purta numele. Pe la 1910, cădirea, fiind scoasă la vânzare de Creditul Urban, a fost cumpărată de jockeişti, care au stăpânit-o până la 1945. Prin anii 1960 clădirea încă mai găzduia Librăria „Cartea Rusă", „A.L.R.U.S." şi „S.R.S.C."-ul. Imobilul a fost demolat prin 1966.

Casa Cantacuzino-Cozadini (Palatul Copiilor)

(str. Carol I, nr. 51/ 45)

Pe la 1840, proprietarul acestei case boiereşti era logofătul Dimitrie Cantacuzino-Paşcanu, ctitor al bisericii Talpalari şi al Spitalului Paşcanu din Tătăraşi. Este o clădire neoclasică, traversată la parter de vestita boltă pentru trăsuri, prin care se trecea în curtea interioară. Incinta, care se întindea până la strada N. Gane, din spate, era înconjurată de ziduri solide, înlocuite pe la 1900 cu garduri estetice, din fier forjat. Neavând urmaşi, pe la 1872, clădirea a fost vândută lui Grigore Cozadini, rudă pe linie maternă cu Alexandru Ioan Cuza; casa a trecut apoi la fratele acestuia, Dimitrie Cozadini. Următorul proprietar a fost bancherul evreu Weisengrün. În 1898 clădirea a fost cumpărată de stat pentru a deveni sediul Corpului IV Armată, găzduind Comandamentul, Brigada de Artilerie şi Serviciu de Geniu. Pentru toate acestea, în curtea din spate au fost construite numeroase clădiri-anexă. Începând cu anul 1875, clădirea a primit, în repetate rânduri, Familia Regală, cu prilejul vizitelor făcute la Iaşi, în „cea de-a doua capitală”. Familia Regală a mai fost găzduită aici în 1893 (prima vizită a principesei Maria), 1897 (inaugurarea Universităţii), 1904 (cu ocazia sfinţirii bisericii Sf. Nicolae-Domnesc), 1911 (semicentenarul Universităţii). Aşadar, în decembrie 1916, când Familia Regală a fost nevoiră să se refugieze la Iaşi, sediul Corpului IV Armată a devenit, aproape de la sine, reşedinţa Familiei Regale (1916-1918).

Palatul Jockey-Club
amenajat la 1872
de Vasile Scully
(*SJAN Iaşi*)

Bilet de Intrare

Sala Jokey-Club

Duminica seara 3 Mai 1898

MARE CONCERT

VASSY PAPASOVICI

Sub patronajul d-nei ELENA de DONICI

Inceputul la 9 ore seara precis

Invitație
la Jockey-Club, 1898
(*colecție privată*)

Jockey-Club,
cu cofetăria Tuffli
(*SJAN Iaşi*)

Cofetarul
Richard Tuffli
(colecție privată)

Casa
Cantacuzino-Cozadini
(*SJAN Iaşi*)

Dimitrie
Cozadini
(BAR)

Grigore
Cozadini
(BAR)

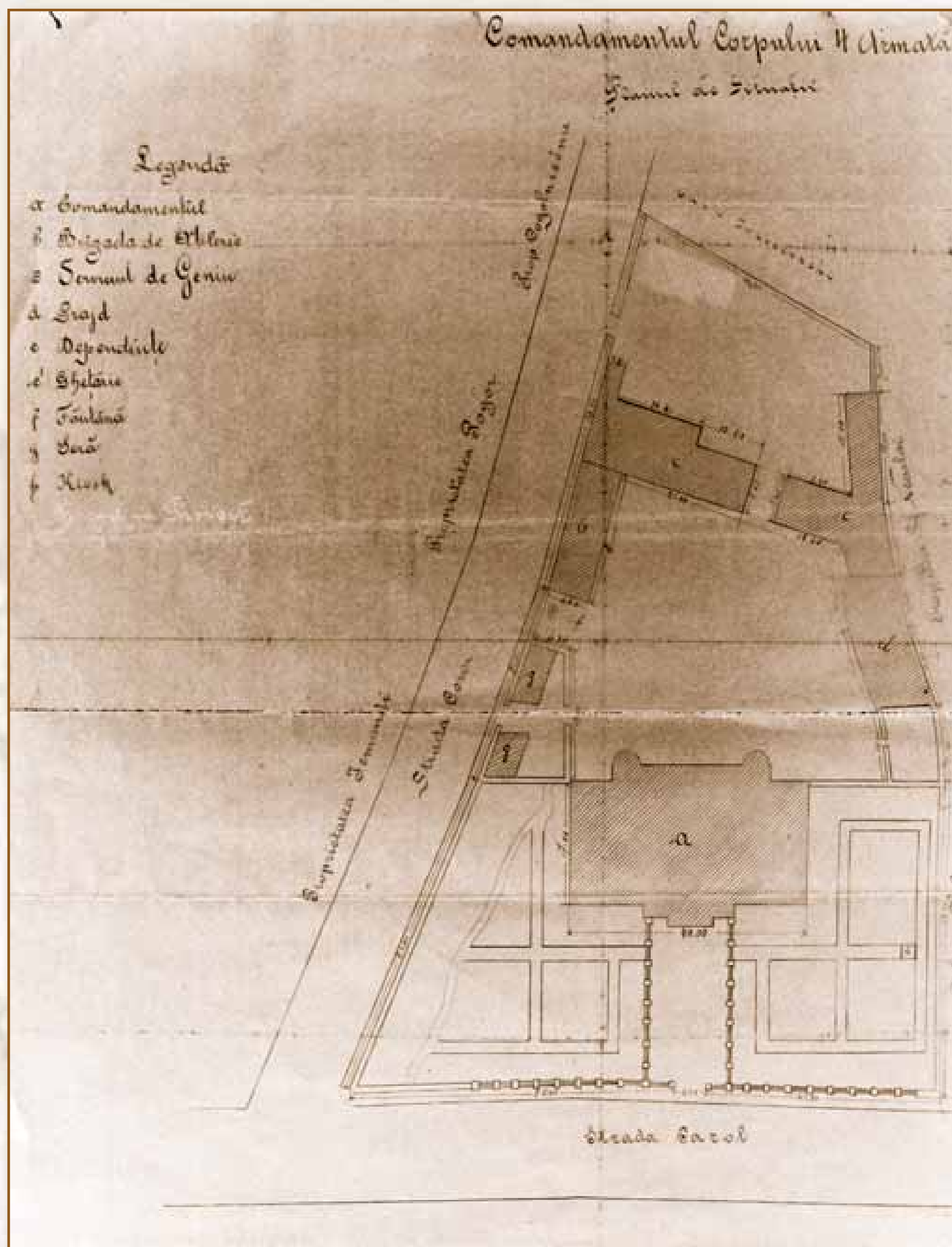
Dimitrie Cantacuzino-Paşcanu,
copie după L. Stawski
(*Muzeul Universităţii Iaşi*)

Regina Maria în salonul casei
Cantacuzino, 1916 (*SANIC*)

Intrarea trăsurii regale
la Palatul Cantacuzino, 1904
(*după N.A. Bogdan*)

Comandamentul Corpului IV Armată. Plan de situație, 1898 (*SJAN Iași*)

Palatul „Regina Maria”.
Plan etaj 1929 (*SJAN Iaşi*)

Şcoala fiicelor de militari în
Casa Cantacuzino (*SJAN Iaşi*)

Din strada Păcurari în strada Carp

Palatul Fundației Universitare „Regele Ferdinand I.
(str. Carol nr. 46)

Clădirea monumentală care domină astăzi peisajul Pieței „Mihai Eminescu" este aceea a Bibliotecii Universitare, care străjuieşte poalele Copoului, un adevărat Palat al Cărții. În Arhivele ieşene, istoria locului are două părți distincte, cărora le corespund două dosare: înainte şi după construirea Fundației Ferdinand. Perioada anterioară anului 1930 reprezintă un fel de „preistorie" a impozantului Palat al Fundației.

În vechime, locul a aparținut lui Vasile Şoroagă, apoi lui Manolache Calmuschi şi ulterior lui Ioniță Cerkez. Studiile urbaniştilor au evidențiat faptul că aici, pe locul actualei Biblioteci Universitare, s-a încercat, pe la 1845, amenajarea celei dintâi piețe civice („de paradă") din capitala Moldovei. La 1844, când se dezbătea încă problema, proprietar al locului era căminarul Costache Cazimir, stabilit în Basarabia. De fapt, soția sa, Pulheria Calmuschi, primise acest loc drept zestre, cu prilejul căsătoriei. Pe acel loc se aflau nişte dughene din vălătuci, închiriate de proprietar unor negustori; acestea fuseseră demolate de Municipalitate, pe la 1837. Negustorii respectivi se angajaseră să construiască dughene din piatră şi cărămidă, după modelele oferite de autorități. Datorită plângerii Bisericii Sf. Paraschiva, autoritățile urbei au decis ca pe acel loc să se amenajeze o piață publică. La 28 martie 1900, proprietarul terenului de la intersecția străzii Păcurari cu Bd. Carol I, era profesorul A.C. Cuza. Multă vreme locul viran era închiriat către trupele ambulante de circ, aflate în trecere prin Iaşi (Circul Henry, Circul „Könyöt & Brothers", Circul „Național" ş.a., toate găzduite la „Arenele Romane")

Palatului Fundației „Ferdinand I" a fost construit în semn de recunoştință din partea regelui pentru buna găzduire pe care oraşul i-a asigurat-o în timpul refugiului din anii 1916-1918. Planurile clădirii au fost realizate de arhitectul bucureştean C. Iotzu. A rezultat proiectul unei construcții care folosea la maximum terenul pus pa dispoziție. În partea din spate, a mai fost achiziționat un teren, care permitea diverse extinderi, pentru viitor. La 5 mai 1930, Primăria Comunei Iaşi autoriza pe dl. G.T. Kirileanu pentru a executa construirea Palatului Fundației Universitare „Regele Ferdinand I", în str. Carol colț cu str. Păcurari. Inginerul Emil Prager era antreprenorul lucrărilor de construcție a Palatului Ferdinand. În contract se stipula obligativitatea ca imobilul să aibă fundații solide din beton şi planşee din beton armat. O parte din planurile clădirii se regăsesc la dosarul imobilului: planul de situație al terenului Fundației, pe ozalid, fundațiile clădirii, subsol, parter, etaj, releveu al fațadei dinspre str. Carol şi dinspre str. Păcurari; secțiune longitudinală prin ax (cu statuia regelui Ferdinand pe poziție). Din planurile

anexate la dosar se vede că pe aticul clădirii, în jurul cupolei, urmau să fie amplasate o serie de statui. Astăzi se ştie că au fost comandate în acest scop statuile Voievozilor, amplasate între timp în scuarul din apropiere. Schițele din dosar arată însă că ideea inițială era de a pune statui de *soldați romani*. Aceste statui realizau un „dialog" estetic cu statuile existente anterior pe clădirea de vizavi, a Jockey Clubului.

Casa P. Mavrogheni/ Beer
(str. Carol nr. 44)

Petre Mavrogheni (1819-1887), fost Ministru de Finanțe, era nepotul lui Dimitrie, Fratele domnitorului Nicolae Mavrogheni de la Bucureşti (1786-1790). Mama lui era sora domnitorului Mihail Sturdza (1834-1849). La 1859, Mavrogheni a fost unionist, dar a candidat el însuşi la tron. Relațiile cu Alexandru Ioan Cuza au fost rezervate, iar la 1866, s-a numărat printre cei care au contribuit la detronarea acestuia. Petre Mavrogheni era şeful Clubului Conservatorilor din Iaşi; între anii 1876-1881 a fost senator, reprezentant al oraşului Iaşi în Parlamentul de la Bucureşti. După 1881, la solicitarea regelui Carol I, a îndeplinit mai multe misiuni diplomatice la Roma, Constantinopol şi Viena (1885).

Locuința sa de pe strada Copou (Carol I) era o clădire fără etaj, dar spațioasă şi elegantă. După moda clădirilor neoclasice, era înzestrată cu o boltă de trăsuri şi avea un salon oval pentru serile de dans. Casa fusese cumpărată de la vistiernicul Alecu Sturdza, fostul proprietar al locului. Casa a fost locuită tot mai rar după ce stăpânul ei s-a stabilit la Bucureşti, unde era chemat de noile însărcinări de stat. În august 1866, cu prilejul primei vizite a lui Carol I la Iaşi, tocmai casa lui P. Mavrogheni a servit ca locuință principelui.

Casa din strada Carol nr. 44 a fost vândută de Petre Mavrogheni chiar în 1867, lui Iosif Uhrinovschi. În iunie 1876, văduva acestuia a scos din nou casa la vânzare prin licitație publică. Imobilul a fost adjudecat de N. Drossu, căsătorit cu Hortansa Racoviță. Pe la 1882, clădirea a servit ca sediu Comandamentului Corpului IV Armată, înainte de cumpărarea palatului Cantacuzino de peste drum. Clădirea a trecut, prin moştenire (1890), la fiica lui Nicolae Drossu, Eugenia, căsătorită prima dată cu Emil Mavrocordat, iar apoi cu francezul Jean M. Bonnardel. Aceeaşi fiică a mai primit la moştenire şi casa Costin Catargiu din Copou, astăzi sediul Facultății de Istorie.

În anii 1904-1912, casa Mavrogheni-Drossu a găzduit Cercul Militar din Iaşi, care dorea să o cumpere. Clădirea a fost vândută, totuşi, bancherului Julius Beer, în toamna anului 1912. Acesta era interesat mai mult de terenul bine amplasat, întrucât a decis înlocuirea vechii clădiri. Transformarea imobilului s-a făcut în 1914, după planurile arhitectului Clejan. După naționalizarea

din 1847 clădirea a primit destinația de cămin studențesc. Aici a funcționat apoi Sanepidul, iar apoi Inspectoratul de Sănătate.

Casa familiei Carp

(str. Carol. 42)

După casa lui P. Mavrogheni, ulița ce cobora din strada Copou spre Bahlui, purta numele familiei Carp. Ulița se afla pe traseul vechiului Drum al Sării, ce continua pe strada V. Pogor (ulița lui Coroi). În colțul amintit al Podului Verde, de pe partea stângă, se afla o întinsă proprietate a familiei Carp, ce ajungea până în strada Păcurari. Reşedința rurală a familie Carp era la moşia Țibăneşti, dinspre Vaslui.

Casa din Iaşi aparținuse lui Ion Carp şi apoi fiului său, comisului Petre Carp, dregător ce îşi făcuse studiile la Viena. Era o clădire fără etaj, ca şi casa Mavrogheni de alături. În această clădire s-a născut, pe la 1837, omul politic P. P. Carp. Tânărul a studiat Dreptul la facultatea din Bonn (1858-1862). El a fost unul dintre cei cinci fondatori ai Societății Junimea şi a tradus mai multe opere literare din limba engleză (*Machbeth* şi *Othello* de Shakespeare). Pe la 1871 P.P. Carp era consul la Vienna.

În 1873 P.P. Carp s-a căsătorit cu Sevastia, fiica lui Ion Cantacuzino din Bucureşti. De altfel, atras de viața politică a capitalei, P.P. Carp a părăsit reşedința sa de la Iaşi, mutându-se pe la 1880 în casa de la Bucureşti, din str. Doamnei, moştenită de la socrul său. În 1916, P.P. Carp s-a manifestat ca germanofil, tributar fiind țării în care îşi desăvârşise formarea sa intelectuală.

Casa Carp a ajuns în stăpânirea lui Petre Missir, care o renova, la 1892. În clădire a funcționat, o vreme, Institutul Schenk, o şcoală particulară pentru băieți. După 1945, a devenit cămin studențesc. În cele din urmă, clădirea a fost cumpărată de CFR, care a amenajat aici Căminul fiilor de ceferişti. Din 1948 aici a funcționat Şcoala de exploatare CFR. Ulterior, această clădire a fost preluată de Spitalul CFR.

Fundația „Regele Ferdinand I”,
Arhit. C. Iotzu, 1930
(*SJAN Iași*);

Începerea lucrărilor la Palatul
Fundației Ferdinand (*BCU Iași*)

Petre Mavrogheni,
proprietarul casei,
până la 1867

Palatul Fundației Ferdinand.
Planul Fațadei laterale
(*SJAN Iași*)

Casa P. Mavrogheni unde a fost găzduit principele Carol I la 1866, cu prilejul primei vizite la Iaşi (*după N.A. Bogdan*)

Casa Beer, construită la 1914, pe locul casei Mavrogheni

De la strada Pogor la strada 40 de Sfinți

Acest cvartal, relativ întins, cuprindea doar două proprietăți mai însemnate, ceea ce asigura confortul căutat de marile familii aristocratice. Familiile Sturdza şi Luca-Iamandi şi-au păstrat aceste proprietăți neştirbite, vreme de mai multe generații. După 1950, cele două vechi clădiri au fost demolate. Doar clădirea Şcolii Fiilor de Militari mai dăinuie astăzi, amintind de istoria acestor locuri.

Casa Luca/ Donici/ Iamandi

(str. Carol nr. 49/43)

Casă mare şi frumoasă, cu etaj şi cu o curte vastă, clădirea ere destul de veche şi cam ieşită din rând, împiedicând orice lărgire a străzii Copou. Aceasta a aparținut vornicului Costache Luca, probabil descendent al lui Luca pârcălab de Chişinău, din secolul XVII, care a construit biserica Sf. Nicolae cel Sărac din apropiere, făcută mai întâi din bârne de lemn. Clădirea este amintită pe lista caselor de la 1853, ca existentă. Casa Luca era pe acest loc şi la 1811, consemnată într-o altă asemenea listă. Clădirea a fost cumpărată de colonelul Nicolae Iamandi, fost candidat la domnie. Acesta locuia la etaj, în timp ce la parter funcționa Pensionul Weitzecker, potrivit memoriilor lui Vasile Panopol. În această casă s-a născut scriitorul şi diplomatul Costache Negri, a cărui familie se înrudea cu familia Luca. Pe la sfârşitul secolului XIX, la etaj funcționa „Clubul Conservator", animat de Nicolae Ceaur Aslan.

Aici, în casa lui Grigore N. Iamandi, a locuit generalul Scerbacev, comandantul armatei ruse de pe întreg frontul românesc. La 9/22 decembrie 1917 a avut loc o tentativă de înlăturare a sa de la conducerea armatei de către un grup de militanți bolşevici, tentativă eşuată. Casa a fost moştenită de Vasile Gr. Iamandi. Aici a funcționat Centrul de Studii Franco-Române „Lutetia", înființat în 1921 şi care a funcționat până în 1948. Instituția avea o bibliotecă însemnată şi edita o revistă cu acelaşi titlu, din 1922. Clădirea a fost demolată prin 1968-1970, cu prilejul lărgirii bulevardului Copou. Pe locul acesteia a fost construit Institutul de Cercetare şi Proiectare (ICPROM), cea mai importantă instituție de profil din Moldova.

Palatul C. Sturdza

(str. Carol nr. 49b)

Clădirea veche era situată în mijlocul unei spațioase grădini, ce ocupa aproape un întreg cvartal. Casa a fost construită înainte de anul 1811, de hatmanul Săndulache Sturdza, care se situa între primii trei cei mai bogați boieri din Moldova. Acesta avea înrudiri domneşti, fiind

căsătorit cu domnița Ecaterina Moruzi. Vistiernicul Săndulache şi-a stabilit aici reşedința ieşeană înainte de marele incendiu din 1827, care a alungat casele boiereşti din Ulița Mare. Palatul Sturdza de la Copou era o clădire occidentală, cu fațade neoclasice, împodobită cu boltă de trăsuri. La etaj avea un salon deosebit de spațios „care ținea o treime din întregul palat, primind lumina din ambele capete". Fiind printre cele mai spațioase din capitală, salonul casei găzduia adesea concertele artiştilor străini sosiți la Iaşi, în turneele lor spre Kiev şi St. Petersburg. Un mare balcon, amplasat pe fațada principală a clădirii, orientată spre sud, oferea o frumoasă panoramă a oraşului, având, în depărtări, dealurile Galata şi Repedea. În zilele de joi şi duminică parcul era deschis vizitatorilor, ca o grădină publică.

Palatul a fost moştenit de logofătul Costache Sturdza, ministru de Interne în domnia lui Mihail Sturdza, împreună cu reşedința rurală de la Ruginoasa şi întreaga avere părintească. Aceasta este clădirea în care a fost redactat şi semnat principalul document al Revoluției de la 1848: *Petițiunea-proclamație a boierilor şi notabililor din Moldova*. Palatul Sturdza de la Copou a trecut cu bine de evenimentele de la 1848, fără a fi spulberat de răzbunarea Domnitorului. Această clădire avea să dispară din peisajul Iaşilor abia peste un secol (1950). Nu s-a păstrat un dosar prea consistent care să constate aceasta. În arhiva monumentelor istorice există doar câteva pagini scrise şi mai multe schițe din a căror interpretare se pot desprinde câteva informații.

La 23 martie 1950, Ministerul Apărării Naționale arăta că „acest pavilion a fost distrus în mare parte de bombardamentele din trecutul război, iar în anul 1945, pe când funcționa ca lagăr de prizonieri, a ars complet... Întrucât în situația actuală zidurile rămase amenință cu prăbuşirea, noi intenționăm să o dărâmăm". La 8 aprilie 1950, Ministerul comunică faptul că Ştefan Balş a fost delegat pentru această deplasare.

„Palatul" avea, în mare, dimensiunile de 34x30 m, citite pe un plan existent în arhiva Spitalului Militar. Imobilul avea un contur destul de neregulat, care indica modificări şi adaosuri ulterioare. Putem constata că salonul mare, de la etaj, care apărea contemporanilor ca o încăpere imensă, avea dimensiunile de 16x10 m; tavanul boltit se sprijinea pe trei pilaştri centrali, dispuşi pe axul longitudinal al sălii. Holul central, care putea fi adăugat salonului, ca spațiu de dans, era de aproximativ 10x10 m. Încăperea de la parter, de sub salonul mare era un spațiu boltit, pe şase pilaştri. Sunt însemnate bolțile vechi „cu cărămidă subțire", precum şi cele mai târzii, cu cărămidă groasă. Într-o încăpere cu tavan de scânduri, arhitectul a identificat chiar urmele unei vechi scări, desființate. Sunt semnalate şi bolțile prăbuşite, în urma ultimului război, precum şi un beci de dimensiuni reduse, aflat sub clădire.

Şcoala Fiilor de Militari (1880)

(str. Carol nr. 47/41)

În vasta grădină a casei Sturdza, chiar în fața vechii clădiri, a fost construit, la 1880, un nou palat destinat Armatei, după proiectul arhit. Zamfir Gheorghiu. Din 1882, clădirea a fost electrificată, beneficiind de un generator propriu.

Este vorba de „Şcoala Fiilor de Militari", întemeiată prin Decret Regal, în anul 1872. În 1908, şcoala a fost transformată în primul Liceu Militar din Regatul României. Aici au urmat studii militare fiii regelui Ferdinand, principii Carol şi Nicolae. În timpul refugiului de la Iaşi, din anii 1917-1918, în clădirea Liceului Militar s-a instalat Marele Cartier General al Armatei Române, sub conducerea generalului C. Prezan. În vechea casă a familiei Sturdza, aflată în spatele acestui palat, a funcționat Statul Major al Misiunii Franceze conduse de generalul H.M. Berthelot. Palatul Şcolii militare a fost inclus pe Lista monumentelor istorice din județul Iaşi din anul 2004, având codul de clasificare LMI IS-II-a-B-03780. În prezent, clădirea este inclusă în ansamblul corpurilor spitalului Militar din Iaşi. Constantin Thiron, directorul instituției, a redactat *Istoricul Spitalului Militar din Iaşi* (lucrare publicată în 2006). Autorul amintit arată că arhiva de documente referitoare la clădirile militare de aici a fost transferată la Bucureşti unde a fost distrusă accidental.

Dugheana Arghiropol/Mavropol

(str. Carol nr. 45/39)

Pe colțul străzii Carol I cu strada 40 de Sfinți, unde se află acum clădirea Academiei Române, filiala Iaşi, era pe vremuri o construcție simplă, doar cu parter, unde funcționa cârciuma „La Greci". Aceasta era ținută de Dumitru Arghiropol, iar mai târziu de Gh. Mavropol.

Casa Donici-Iamandi unde a locuit generalul Scerbacev în 1917 (*SJAN Iași*)

Palatul Sturdza, în spatele Liceului Militar (*SJAN Iaşi*)

Membrii misiunilor militare străine în fața Casei Sturdza, unde a funcționat Statul Major al Misiunii Militare Franceze, în 1917 (*SJAN Iaşi*)

Palatul Liceului Militar şi casa C. Sturdza (*SJAN Iaşi*)

Logofătul
Costache Sturdza

Elevi de la Liceul Militar Iaşi
(colecție privată)

De la strada Carp la strada Toma Cozma

Pe partea stângă s străzii Carol I se află strada ce vine dinspre Spitalul CFR. Este vechea stradă Carp, cu traseul puțin modificat. Întâlnim pe rând mai multe case boiereşti, ale unor familii care au marcat, altădată, istoria oraşului. Aici au locuit familii precum Conachi, Balş, Sturdza, Cantacuzino şi Ghica.

Casa Sturdza-Rohr

(str. Carol I, nr. 40/42)

Acest imobil se regăseşte în *Lista Monumentelor* sub denumirea de Casa Dimitrie Ghika, fiind datată în 1831 (cod. IS-II-m-B-03779). Este casa cu galerie de piloni, numită de studenți „Gangul repetenților". Adevărata istorie a casei a fost desluşită de memorialistul Ioan Mitican, într-una din scrierile sale. În primele decenii ale secolului XIX, pe acest loc de la Copou a fost casa vornicesei Elena Hrisoverghi (mama poetului Al. Hrisoverghi).

La 1830, proprietatea a fost cumpărată de vistiernicul Alecu Sturdza (tatăl lui „Naboco"), căsătorit cu Elena Ghika-Comăneşti (sora vestitei Marghiolițe măritată cu Nunuță Roznovanu). Alexandru Sturdza este cel care a construit casa existentă astăzi. Acesta a murit la 1849, sărăcit şi tot mai întunecat. În 1852, Soția sa, Elena Ghika-Comăneşti, a vândut proprietatea de la Copou lui *Scarlat Rosetti*, cel devenit ministru de Finanțe la Moldovei pe la 1856.

La 14 noiembrie 1864, *Grigore Balş*, moşier de la Bozieni-Neamț, a cumpărat casa la mezat (licitație publică). La 10 septembrie 1866, acesta a vândut imobilul de pe ulița Podul Verde, cu 3100 galbeni austrieci, lui *Friederch Carl Müller*, „maestru de clavir" şi negustor de piane, căsătorit cu Tereza Donici. Aici a locuit o vreme prefectul Matei Gane cu familia sa. În septembrie 1885, în clădire a fost găzduit, câteva zile, regele Carol I, aflat în vizită la Iaşi. În septembrie 1890 se aminteşte că în casa Müller de la Copou (nr. 42) funcționa Liceul de Domnişoare „Maria Doamna". Müller a lăsat casa, prin testament, celei de-a doua soții, Cornelia (născută Lempieka). Proprietatea a rămas în moştenirea erezilor acestei familii (1903).

În 1903, Cornelia Müller, aflându-se în impas financiar, a ipotecat casele la bancherul Anton Rohr, cunoscut şi ca mare producător de vinuri. Între 1911-1917, parterul a fost închiriat vestitei cofetării a lui Neculai Cazacu (mutată apoi în Piața Unirii). Bancherul Anton Rohr nu a locuit în imobil, reşedința sa fiind în strada I.C. Brătianu, la nr. 93. Casa din Copou (nr. 40/42 după numerotarea veche) a mai fost închiriată colonelului Cernătescu şi politicianului conservator Dimitrie A. Greceanu.

Dimitrie A. Greceanu (1860-1920), licențiat în Drept la Paris, a fost ministrul Lucrărilor

Publice la 1916-1918, în timpul refugiului de la Iaşi. A decedat la Bucureşti în 1920, în urma unui atentat cu bombă, la Senat. El era căsătorit cu Lucia, văduva lui Nunuță Rosetti-Roznovanu, care moştenise Palatul Roznovanu (Primăria), vândut la 1892, precum şi palatul de la Stânca-Roznovanu, pe Prut. Văduva sa locuia în continuare la etajul casei de la Copou, prin 1927. În privința proprietății clădirii, aceasta a revenit moştenitorului Iosif Rohr. Din toamna anului 1938 clădirea, grevată de datorii, a trecut în folosința băncii Creditului Funciar Urban. Această bancă, ce funcționase anterior pe str. Lăpuşneanu (Muzeul Unirii) şi-a mutat birourile în casa de la Copou, instalându-şi acolo birourile. Creditul a funcționat aici până în 1944. Apoi a fost, scurtă vreme, sediul unui serviciu german al frontului de răsărit. În anii 1950, clădirea a devenit sediul Securității Statului. Ulterior, imobilul a găzduit Trustul de Construcții Iaşi, care a şi construit un nou corp alături.

Casa Th. Balş/ Cercul Militar

(str. Carol nr. 36)

Hatmanul Theodor Balş (1791-1867) comandantul armatei Moldovei (1830), a cumpărat o casă a lui Manolache Conachi, de la Copou, pe locul căreia se află astăzi Casa Armatei. Fostul candidat la tronul Moldovei (1859) a locuit aici împreună cu soția sa, Marghiolița, fiica lui Lascăr Bogdan. El este fondatorul târgului Darabani din județul Botoşani, întemeiat pe moşia satului Căbiceni.

Fiica sa Smaranda, a fost căsătorită de două ori: cu Alexandru Sturdza („Nabuco”), şi apoi cu grecul Giorgio Marino Cimara (1834-1893), fost avocat al surorii sale, Anița Balş. Aici mai locuia şi fiica mai mare a hatmanului, Ana Balş, proprietara moşiei Piatra Neamț. Aceasta a fost măritată mai întâi cu Theodor Pallady şi apoi cu Iordache Boldur-Lățescu.

Casa din Copou, de la nr. 36 (ulterior 44), avea o frumoasă grădină, împodobită cu un havuz de marmură. Încăperile erau pline de portretele strămoşilor. Imobilul avea şi o boltă pentru trăsuri, după moda clădirilor neoclasice. După decesul hatmanului Th. Balş (1867), casa a fost scoasă la mezat pentru recuperarea datoriilor, dar a fost răscumpărată de ginerele Cimara. Acesta a adunat materialele necesare pentru renovarea casei, dar a murit înainte de a reuşi să facă ceva, în acest sens. În 1905, bancherul Leon Juster a cumpărat clădirea de la Ana, fiica Smarandei Balş. El a renovat casa, pentru a o închiria şi apoi pentru a o vinde Cercului Militar, în 1912.

În anii 1916-1918, la etajul casei Cercului Militar a funcționat Ministerul de Interne al României,

Casa Canta /Ghika-Budeşti

(str. Carol, nr. 34)

Familia Canta era, lucru cunoscut, o ramură a Cantacuzinilor moldoveni. Nicolae Canta, de mai multe ori ministru în domnia lui Mihail Sturdza (1834-1849), era artizanul multora dintre proiectele financiare ale domnitorului. A fost căsătorit cu Pulheria, fiica logofătului Dimitrie Sturdza de la Miclăuşeni. Căsătoria le-a fost binecuvântată cu nu mai puțin de 18 copii (din care 13 supraviețuitori). Reşedința rurală a familiei era la Horodniceni, Suceava. După o tragedie familială, reşedința preferată a devenit Hoiseşti, nu departe de Cotnari.

Casa cu etaj, bine construită, aparținuse părintelui acestuia, vornicul Iordache Cantacuzino. Este amplasată la strada mare a Copoului, la intersecția cu strada Toma Cozma (avea un acces şi dinspre această uliță). Pe la 1840, clădirea este reamenajată, ajungând la înfățişarea de astăzi, cu cele două coloane mari, capiteluri în stil corintic, şi cu balconul central al salonului de la etaj. Casa din Iaşi a fost închiriată de vornicul Alecu Canta Poştei Ruseşti, aici sosind scrisorile şi gazetele venite de la Chişinău, Kiev sau St. Petersburg.

Mai târziu, în casa Canta a locuit pictorul Eugen Ghika-Budeşti, care era soțul Elenei, fiica lui Basil Cantacuzino (revoluționarul de la 1848). În vremea lui, casa s-a umplut de picturi personale şi de piane, arta plastică şi muzica fiind deopotrivă la mare cinste.

Dintre copiii lui Nicolae Canta, s-a remarcat Maria (1822-1898), ca animatoare a vieții culturale a epocii. Aceasta a fost căsătorită cu G. Stratulat, iar apoi cu cneazul Alexandru Cantacuzino, din ramura emigrată în Rusia. După 1850, aceasta a plecat în Franța şi Italia, unde i-a fost un ultim sprijin lui Nicolae Bălcescu. La Paris, a fost muza a doi pictori faimoşi în epocă: Theodore Chasséreau şi Puvis de Chavannes. Ea a devenit şi soția celui din urmă, care a zugrăvit-o la Pantheonul francez, în chipul St. Geneviève, ocrotitoarea Parisului. În capitala Franței l-a reîntâlnit şi pe nepotul său, Th. Pallady, venit să studieze pictura.

Pe la 1904 casa Canta a fost cumpărată de acelaşi bancher, Leon Juster, care a renovat-o; tot el a amenajat gheţăria şi a refăcut grilajul înconjurător. Pe la 1930, urmaşul său, Marcu Juster a închiriat clădirea Şcolii de Menaj. La 1941 aici funcționa Şcoala Urbană de Gospodărie. După 1947, clădirea a trecut în administrarea Universității, care a renovat-o, amenajând aici „Casa Universitarilor”. Cel care s-a ocupat de această refuncționalizare, ca administrator, a fost istoricul şi juristul G. Băileanu, care a şi scris despre clădire.

Casa Sturdza/ Greceanu,
vedere dinspre sud
(str. Carol nr. 40/42)

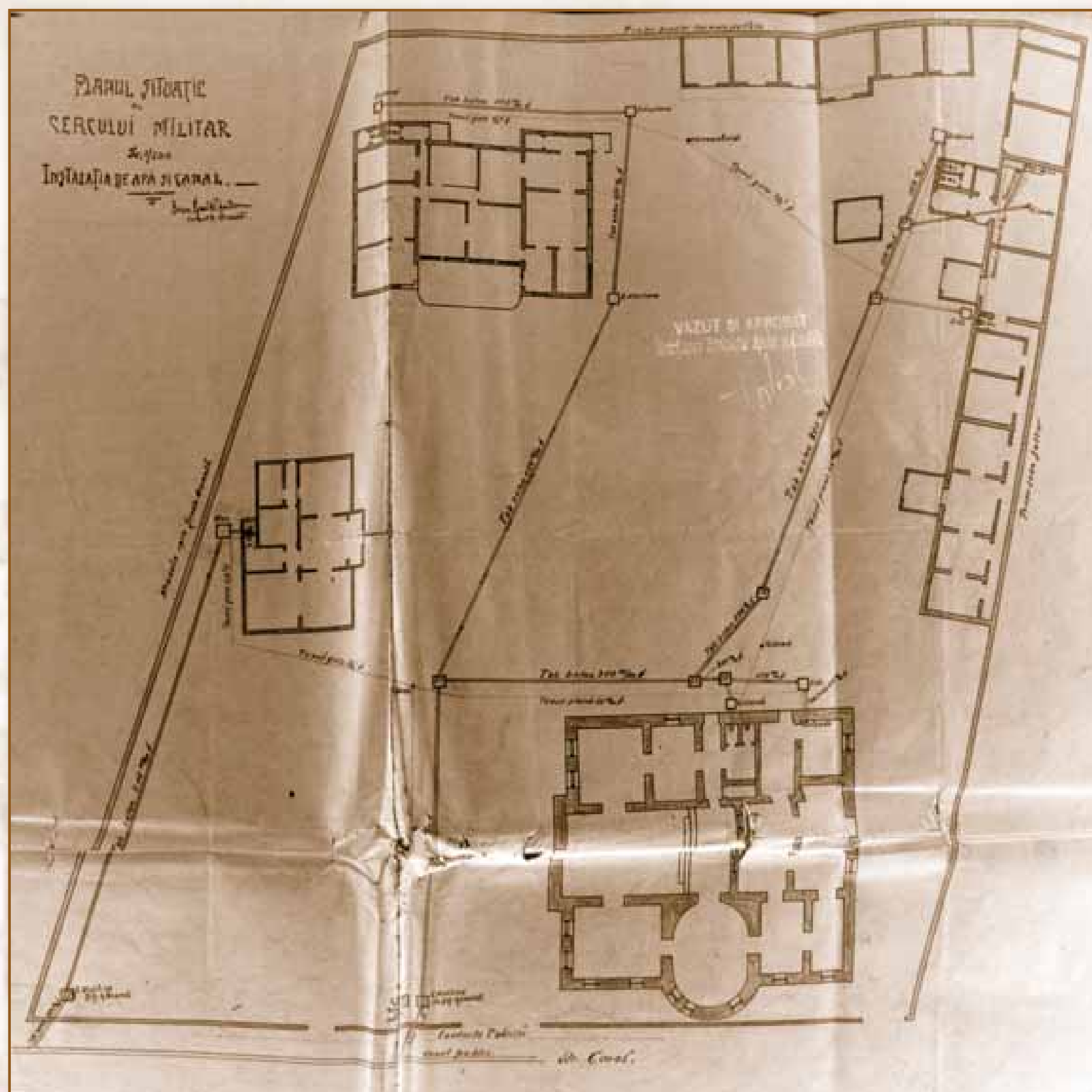
Dimitrie Greceanu,
senator şi ministru
(după N.A. Bogdan)

Casa Th. Balş,
vizavi de Liceul
Militar şi casa
C. Sturdza
*(colecția
Ad. Popovici)*

Casa Th. Balş, sediul Ministerului
de Externe, 1916-1918
(colecția Ad. Popovici)

Planul de situație a ansamblului
Cercului Militar (*SJAN Iaşi*)

Casa Th. Balş, planul secţiunii
(*SJAN Iaşi*)

Hatmanul Th. Balş,
portret din biserica sa
de la Darabani

Casa vistiernicului N. Canta (*colecție privată*)

Logofătul Nicolae Canta (*MNAR*)

Pulheria Sturdza-Canta (*MNAR*)

De la strada 40 de Sfinți la strada Gh. Asachi

Pentru cunoaşterea acestei zone la începutul secolului XIX, s-a păstrat un plan din anul 1812: *„Hartă geometricească de stare locului a Sfintei Biserici cu hramul Patruzeci de Mucenici din Iaş, care s-au rădicat la anul 1812 aprilie 1, de cătră Dimitrie Kelemen inginer”*. Este desenată scara, palma domnească folosită la măsurătoarea în stânjeni, precum şi roza vânturilor. La sud de biserică, peste uliță, sunt însemnate locurile lui Negel (familia Costachi) şi al pitarului Mătiaş; la est de biserică era gospodăria lui „Efstratie zugravul”, ce poate fi identificat cu Eustatie Altini, primul pictor din Moldova cu studii la Academia de Arte din Viena. La nord de biserică, spre deal, erau locul cucoanei Anica Roset, locurile vornicului Nicolae Hrisoverghi şi al comisului Alexandru Hrisoverghi; este arătată şi casa moaşei de obşte.

O ală hartă, de la 1829, oferă următoarele precizări: *„Planul locului casăi dumnealui paharnicul Duma Stamatie măsurat şi însemnat întocmai după starea locului, la anul 1829 luna octombrie 6 zile, de mine titularnic sovietnic şi cavaler Costache Stamate”*. Se arată scara planului, în stânjeni domneşti, precum şi „palma hotărniciei din 1781 iunie 6 zile”. Pe plan este înfățişată Ulița Mare, Drumul mare al Botoşanilor. Se arată „Locul dumnealui Mateiu Cantacuzin vel spătar, iar acuma D. Catinca Ghika. Locul dumnealui vornic Manolachi Bogdan, iar acum a D. Vist. Iordaki; Locul a 40 de Sfinți, iar acum a domniței Ralu Mavrocordat, a D. Banului Iordake Cerkez, a D. Căminar Meriacre. Locurile D.D. Kruşovanu şi Rizu; Locuri de zestre / de danie a fiicei spătăresei Catrina Codreanu născută Stamate. Locul lui Gheorghe Aslan vătav, iar acum a banului Gherghel, şi a spat. Lipan”.

Casa Săftița Pallady /Leon Negruzzi
(str. Carol 43/37)

Chiar pe colțul străzii Carol I cu strada 40 de Sfinți, partea din deal, se afla casa cu nr. 43. Aici a locuit multă vreme doamna Săftița Pallady, fiica lui Vasile Rosetti, cea care a fost prima soția a lui Mihail Sturdza, viitorul domnitor al Moldovei. Ea era mama celor doi fii ai acestuia, beizadelele Dimitrie şi Grigorie. Săftica a fost căsătorită cu hatmanul Constantinică Bogdan-Pallady, comandantul armatei moldoveneşti şi candidat la tron în 1830. Femeie instruită, care a şi călătorit mult prin Europa, Săftica a jucat un rol deosebit în societatea ieşeană.

Casa ce exista pe acest loc a devenit proprietatea junimistului Leon Negruzzi (Toby), fiul scriitorului Costache Negruzzi şi fratele junimistului Iacob Negruzzi; (pe la 1900, fiica sa Ana L. Negruzzi era proprietara imobilului). A fost prefect al județului Iaşi (1871-1876), apoi primar al Iaşului (3 februarie 1883 - 7 decembrie 1886), senator şi, din 1888, iarăşi prefect.

În Primul Război Mondial, aici a locuit Dr. Coulaud, şeful misiunii sanitare din cadrul Misiunii Militare Franceze (1916-1918). Mai în spate, pe strada 40 de Sfinți, se afla casa doctorului George Bogdan, rector al Universității, în care a fost găzduit generalul H.M. Berthelot, şeful Misiunii Militare Franceze la Iaşi, în anii 1917-1918.

Clădirea de la nr. 43 a fost atinsă de bombe prin 1944 şi a fost reparată după război, pentru a găzdui un cămin muncitoresc. A fost ulterior demolată, pe motive de sistematizare, fără să se construiască nimic pe acel loc, până în zilele noastre.

Casa Iulius Reinicke

(str. Carol I, nr. 41)

Aici locuia arhitectul Iulius Reinicke-Chetner, cel care a realizat numeroase clădiri interesante: Palatul Sturdza de la Miclăuşeni, Capela Institutului Notre Dame de Sion (Filarmonica) sau palatul Gr. Sturdza din Bucureşti, devenit sediu al Ministerului de Externe. Accesul la proprietatea sa se făcea printr-un fundac, care a primit, mai târziu numele Veronicăi Micle, muza eminesciană.

Casa Brăescu/ Diamandi/ G. Mârzescu

(str. Carol I, nr. 39/35)

Clădirea era cunoscută drept casa Brăiescu (după R. Suțu). Vasilică Brăescu, era căsătorit cu Emma Ciurea, nepoata lui Gh. Panoff (o mătuşă a scriitorului Gh. Brăescu). La 1892, Ela Brăescu a vândut clădirea Cleopatrei Diamandi, fiica lui Ioan Diamandi, fost primar al oraşului Iaşi (1894-1896). La 1900, aceasta accepta să cedeze Primăriei o parte de teren din fața casei, pentru lărgirea bulevardului Copou, necesară în vederea introducerii tramvaiului electric. Inginerul I. Vignali s-a ocupat de renovarea casei, la 1905. Puțin înainte de 1914, casa a intrat în proprietatea familiei Mârzescu, care, în luna mai al acestui an, începea demersurile pentru o nouă renovare a imobilului.

Clădirea a jucat un rol istoric însemnat în Marele Război, când oraşul a fost asaltat de un mare val de refugiați. Primarul George Mârzescu a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a găsi fiecărui refugiat un adăpost. Chiar parterul casei primarului a găzduit mulți refugiați. Salonul de la parter a găzduit numeroase întâlniri ale liderilor liberalii, în frunte cu Ionel I.C. Brătianu. Aici s-au discutat proiectele viitoarelor reforme sociale, precum şi proiectele de reîntregire a țării. Brătianu scria despre locuința lui Mârzescu: „*Rămâne o casă istorică... Mii de oameni pe care furia războiului îi silise să-şi părăsească familia şi avutul, au păşit timp de doi ani pragul casei lui Mârzescu având simțământul că într-o Patrie sfârtecată, dar liberă, au totuşi un cămin de nădejde*” .

Din inițiativa istoricului Gh. Brătianu, în 1929, pe fațada casei a fost montată o placă de marmură cu următorul text: *„Aici a locuit strălucitul fiu al Iaşului Gh. Gh. Mârzescu (4 iulie 1878-12 mai 1926). În acest oraş al marilor amintiri, casa lui Gh. Mârzescu evocă truda fără de seamăn şi credința fără şovăire*". Inscripția a dispărut cândva, după 1944.

La 1926 a fost realizată, după planurile arhitectului I. Tăutu, extinderea din spatele casei, destinată Societății Orfanilor de Război, patronată de Olga Sturdza. Clădirea a rămas apoi în administrarea Institutelor Şcolare „G. Mârzescu", de care se ocupa juristul Gh. Băileanu. Clădirea a ajuns apoi în patrimoniul Universității, fiind destinată astăzi Serviciului de Contabilitate.

Casa Prăjescu/Krupenski

(str. Carol nr. 37/31)

Pe locul parcului din fața Universități se aflau alte case vechi, astăzi dispărute, Pe un teren cumpărat de la familia Catargiu, a fost construită o locuință a familiei Hrisoverghi. Acestea au intrat în proprietatea lui Iancu Prăjescu, descendent al unei străvechi familii boiereşti din Moldova. El era „tatăl doamnei N. Krupenschi şi a doamnei Sultana Dediu" (R. Suțu). La 1897 proprietara casei era Profira Prăjescu, iar apoi fiica acesteia, Sultana, căsătorită cu C. Miclescu. După 1915 apare ca proprietar N. Krupenschi, soțul Mariei Prăjescu. Casa a fost demolată prin 1920, cu prilejul lărgirii bulevardului Copou, deoarece era prea avansată şi depăşea aliniamentul stabilit de urbanişti.

Casa Iordache Catargiu

(str. Carol I nr. 35/29)

Vornicul Iordache Catargiu a locuit în casa din capătul uliței Târgului de Sus (Bd. Independenței), cumpărată de la familia Manu. După ce casa a fost afectată de un incendiu, el a vândut locul, pe la 1937; cumpărătorul a fost Anastasie Başotă, care a construi casa cu coloane ce îi poartă numele. Iordache Catargiu a construit apoi casa din Copou (Str. Carol I nr. 35), aflată peste drum de Universitate, clădire în care funcționează astăzi Facultatea de Istorie (Corpul D). O placă de pe clădire atribuie construirea lui Costin Catargiu, fiul lui Iordache; acesta doar a moştenit casa de la tatăl său, pe la 1841. Clădirea este cuprinsă în Lista Monumentelor Istorice (cod IS-II-m-B-03787) şi are o destinație foarte potrivită pentru conservarea specificității sale.

Casa este o clădire spațioasă, printre cele mai confortabile din epocă, zidită sub influența stilului neoclasic. Construcția este înzestrată cu boltă de trăsuri şi scară interioară, iar salonul dispunea de un lung balcon ce oferea o perspectivă încântătoare asupra oraşului, situat la poalele Copoului. S-a păstrat şi o litografie, de pe la 1845, cu această privelişte, în care este surprins şi un capăt al grădinii casei Catargiu. Până la recenta restaurare, demisolul clădirii păstra încă o parte

din tavanele cu bolți de zidărie, specifice arhitecturii originale. Costin Catargiu a fost proprietarul casei între 1841 şi 1876. Deşi plăcut la înfățişare, în epocă nu era prea simpatizat, fiind considerat carierist, oportunist, lipsit de caracter, făcând orice compromisuri pentru un post de ministru. La 1857 nu doar că a fost antiunionist, ci a participat şi la falsificarea primului tur de scrutin.

Costin era căsătorit cu Smaranda, fiica lui George Balş (fiul marelui logofăt Constantin Balş-„Cârnul”), care i-a dăruit şapte copii. Sora acesteia ,Natalia, a fost măritată cu un boier Keşco, prin care s-a înrudit cu familia domnitoare Obrenovici. Fiica mai mare a lui Costin Catargiu, Maria, s-a măritat cu Efrem, fratele prințului Miloş, întemeietorul dinastiei sârbe Obrenovici. Ea este mama regelui Milan Obrenovici şi partenera lui Alexandru Ioan Cuza, căruia i-a dăruit pe cei doi fii, Alexandru şi Dimitrie.

Prin testament, la 1872, Costin Catargiu lăsa casa din Copou mezinului familiei, Lăscăruş Catargiu, cu obligația ca soția sa, Smaranda să locuiască aici şi să se servească de toate bunurile ei, până la sfârşitul vieții sale. Acesta s-a stabilit însă în Bucureşti şi a vândut casa din Iaşi, în 1876, lui N. Drossu, fiul serdarului Constantin Drossu, boierit de caimacamul Vogoride. La acea dată, în casă locuia, cu contract de închiriere, N. Rosetti-Bălănescu. N. Drossu a fost căsătorit cu Hortensia, fiica generalului Scheletti, cu care a avut patru copii. Pe la 1890, casa Catargi a revenit fiicei celei mai mici a lui Drossu, Eugenia. Aceasta a fost căsătorită mai întâi cu Emil Mavrocordat, decedat la o vârstă tânără. Monograma „E.M.” de pe uşa de lemn de la intrare se referă la o reamenajare a casei din această perioadă, însemnând, „Emil/Eugenia Mavrocordat”. Eugenia s-a stabilit la Paris, unde s-a căsătorit, în 1896, cu multimilionarul Jean Marie Bonnardel, mare armator, ofițer al Legiunii de Onoare.

Pe la 1880, în clădire a funcționat Institutul de Domnişoare înființat de Daudun de Perièr. După 1896, casa a fost închiriată Agenției Consulare Austriece, pentru a-i servi drept sediu. Consulii austrieci erau mari amatori de muzică şi de reprezentații teatrale, în care se implicau adesea, ca interpreți. Consulul Pogacar, căsătorit cu o ieşeancă, era pasionat de „tenis de câmp” şi se pare că a introdus la Iaşi acest sport, pe care l-a popularizat pe un teren aflat chiar în grădina Agenției Austriece din Copou. Din 1919 casa Catargiu a intrat în patrimoniul Universității din Iaşi, fiind amenajat aici un Cămin pentru studente, ce purta numele Reginei Maria.

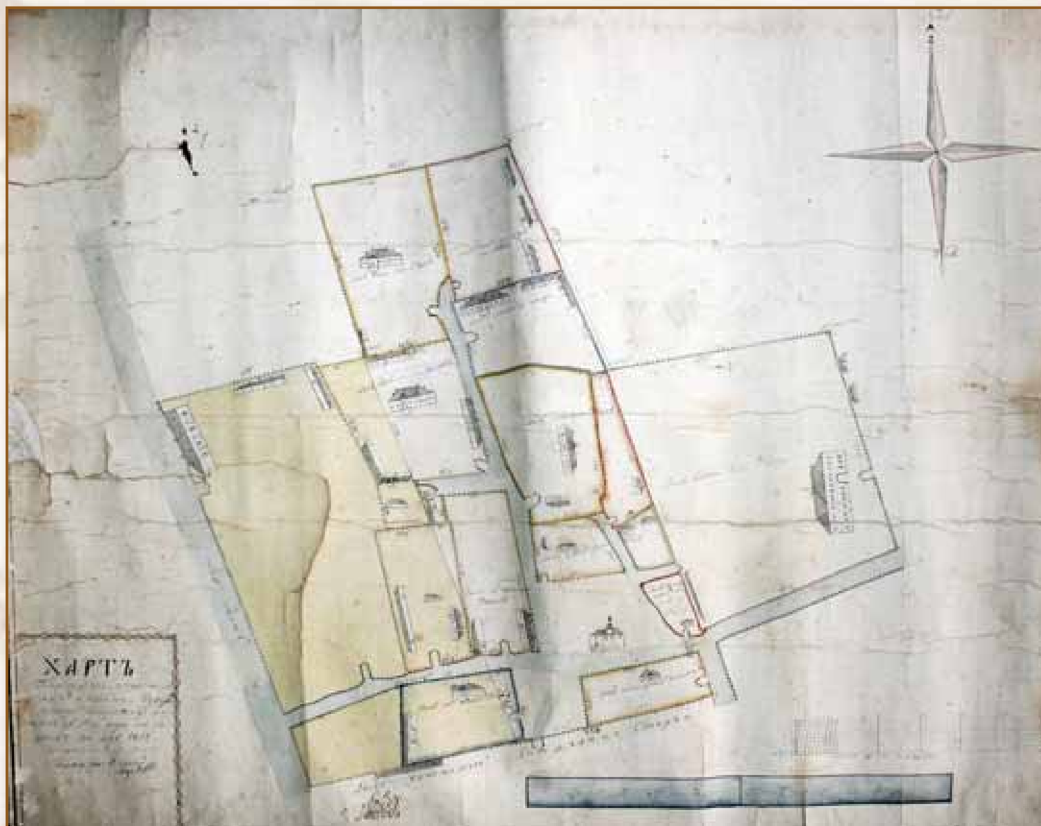
Casa Catinca Bogdan/ ing. Țințu

(str. Carol nr. 33)

Un plan din 1869 arată ca proprietar pe un Brăiescu.

O listă alcătuită de Primăria Iaşi în 1922 – ce arată destinația unor imobile în anii Marelui Război – consemnează că „Ambasada Angliei” şi-a avut adresa în casa Catincăi Bogdan din

strada Carol I, colț cu strada Asachi, ceea ce corespundea, pe atunci, cu imobilul de la nr. 33. Catinca Bogdan era soția lui Leon George Bogdan, fiica lui Costin Catargiu (marele proprietar de alături). Înainte de 1916, casa dobândise un alt proprietar, pe inginerul Țințu (*Tzintzu*). În timpul Primului Război Mondial casa era locuită de Ipolit Mârzescu şi soția sa Madelon. Aceştia au găzduit familii refugiate de la Bucureşti precum şi ofițeri aliați (după Vasile Panopol). Astăzi, pe acel loc se află o clădire mai nouă, sediul Direcției de Drumuri. La dosarul imobilului de la Arhivele Naționale din Iaşi se păstrează mai multe planuri ale locului casei şi clădirilor anexe, ce oferă o idee despre înfățişarea locului în anii 1916-1918.

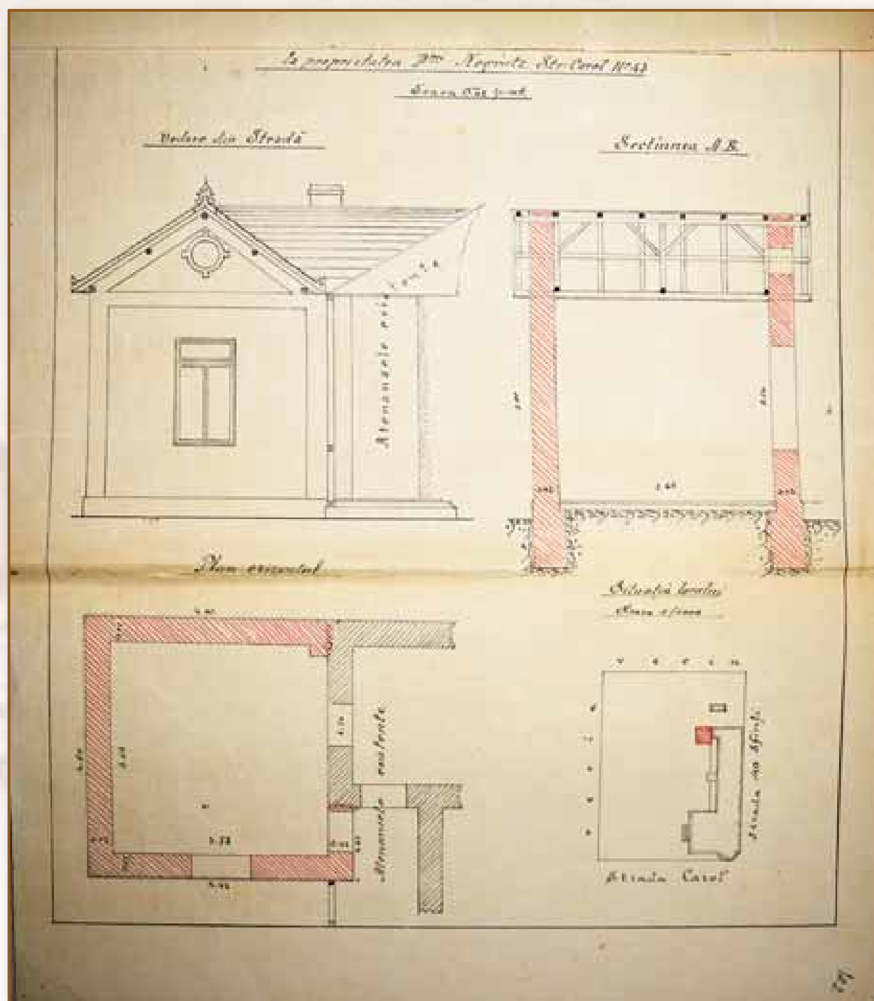

Planul proprietăților bisericii 40 de Sfinți, 1812 (*SJAN Iaşi*)

Biserica 40 de Sfinți, foto (*colecția Olga Rusu*)

Planul locului paharnicului Duma Stamate 1829 (*SJAN Iași*)

Planul unor anexe construite la casa
Leon Negruzzi, str. Carol I nr. 43 (*SJAN Iaşi*)

Săftiţa Pallady (Ruset)
fosta soţie a lui
M. Sturdza (după R. Suţu)

Leon Negruzzi,
portret de Dan Hatmanu
(*Galeria Primarilor Iaşului*)

Casa Prof. Dr. G. Bogdan

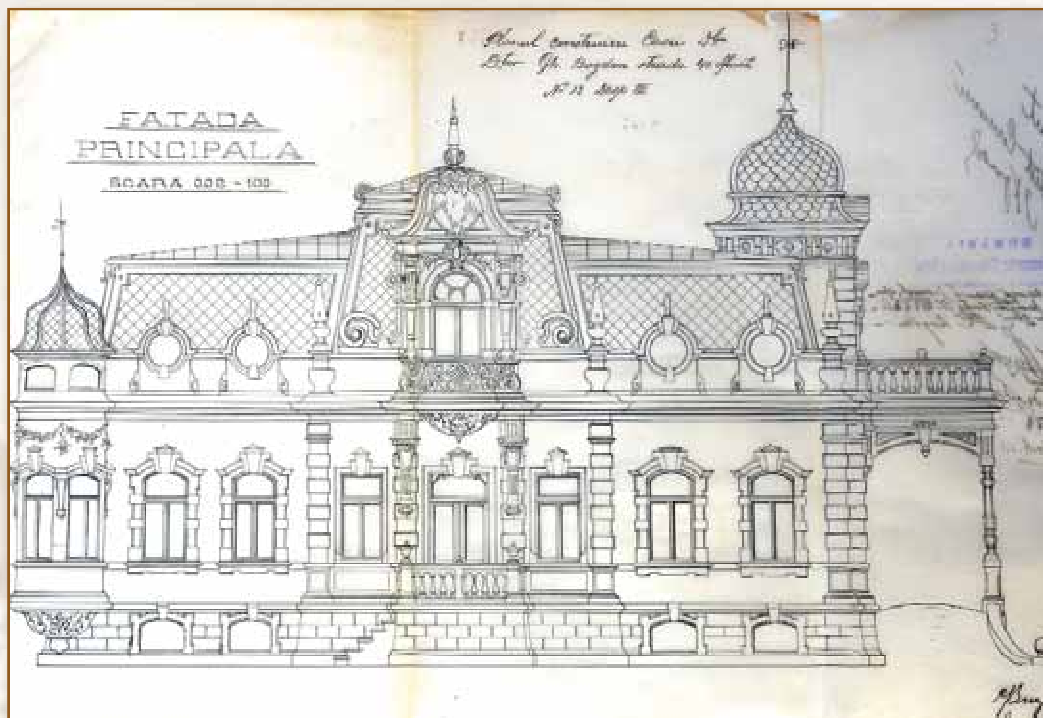
Casa rectorului G. Bogdan
din str. 40 de Sfinți
(*SJAN Iași*)

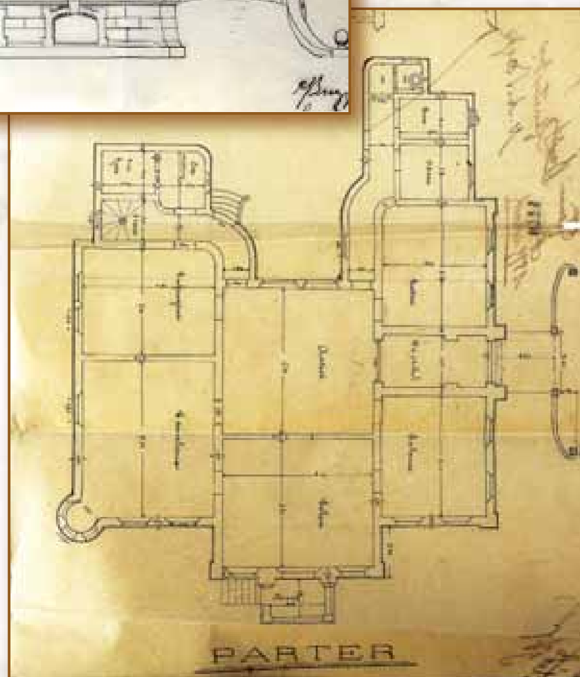
General
H.M. Berthelot,
comandantul
Misiunii Militare
Franceze
1916-1918 (*MNIR*)

Dr. G. Bogdan,
proprietarul casei
(*colecție privată*)

Casa Berthelot
fațada principală
(*SJAN Iași*)

Casa Berthelot.
Planul (*SJAN Iași*)

Casa Brăescu/Diamandi/Mârzescu
vedere dinspre nord-vest

George Gh. Mârzescu,
primarul Iaşului,
cu fiul său (*MNIR*)

Casa Iordache Catargiu, nr. 35

Smaranda,
soția lui
Costin Catargiu
(*SJAN Iaşi*)

Costin Catargiu,
fiul lui Iordache
(*MNAR*)

Casa Catinca Bogdan/
ing. Țințu, nr. 33

Membrii Misiunii
Militare Engleze,
1918, cu sediul în
casa Țințu (BAR)

Din strada Toma Cozma în strada Lățescu

Casa Balş/ Ghika / Calligari
(str. Carol I nr. 32/ 36)

Istoria locului pe care a fost construită casa a fost nu demult pusă în evidență. La 1828 vistiernicul Dimitrie Ghica vindea terenul, fără nici o construcție, profesorului francez Raymond Mathias. Locul a ajuns în proprietatea vornicului Manolache Manu. În 1858 Ana Balş (Slemmer), văduvă, a cumpărat casa de aici, de pe Ulița Mare ce merge la Copou. Ana Balş a murit în anul 1887, în casă continuând să locuiască fiul ei, Mutzi Balş-Dumbrăveni. Acesta a fost căsătorit de conveniență cu Zoe, sora lui D.A. Sturdza, din ramura de la Miclăuşeni a Sturdzeştilor.

La 1886 Ana Balş lasă averea sa Ecaterinei (Catița) Balş, fiica lui Egor Balş (fratele soțului său), cu condiția de a-l îngriji pe Mutzi Balş, vărul primar al acesteia. Administrarea casei urma să fie făcută de Leon Ghica, fiul Catiței. Ecaterina Balş fusese căsătorită cu Costache, fiul lui Grigore Al. Ghica vodă, cu care a avut două fiice: Maria Costiescu şi Ana Calligari. Prima era mama lui Matila Costiescu-Ghika, cunoscut diplomat, filozof şi estetician. Acesta a copilărit în casa Balş de la Iaşi, pe care o descrie cu detalii în memoriile sale. *„Era o casă încăpătoare, al cărui corp de clădire principal, rotunjit ca un turn scund şi lat forma colțul străzii Carol... Ferestrele salonului nostru cel mare, semicircular, pentru că făcea parte din turnul cel scund, erau la nivelul mezaninului... Casa din Iaşi era aproape în întregime mobilată în stil Biedermeyer, cu mobil solidă şi confortabilă, importată de mătuşa Balş (care de fapt era germană, din mica burghezie saxonă); parchetele erau minunat de frumoase, compuse din pătrățele şi motive de lemn diferit. Aceasta era o specialitate a caselor construite între anii 1810-1850"*.

Catița Balş a decis, în ultimii ani, să lase casa de la nr. 32/36 unui nepot, fiu al Anei, căsătorită Calligari. Este vorba de avocatul Vasile Calligari, a cărui fiică a fost măritată cu Ipolit, fratele lui Gh. Gh. Mârzescu. Pe la 1900 în casă locuia Leon Ghika, de la care va fi moştenită, în 1916, de fiica acestuia, Natalia Ghika, stabilită la Bucureşti. Pe la 1928 clădirea era proprietatea colonelului dr. Emanoil Veisa. Extinderea palatului Universității, de la 1930, nu se întindea şi peste terenul acestei case. Clădirea a supraviețuit până prin 1960, găzduind, la un moment dat şi Rectoratul Universi-tății.

Teatrul cel Mare de la Copou.
(str. Carol I nr. 26)

Clădirea care avea să devină celebră prin amenajarea sa ca Teatru era o casă spațioasă, construită în stil neoclasic, de vornicul Ioan Sandu Sturdza, viitorul domnitor (1822-1827). De la beizadea Nicolae Sturdza clădirea a fost cumpărată de baş-boierul Theodor Balş, zis şi „Frederich",

pentru că semăna fizic cu împăratul Frederich cel Mare. Chipul acestuia este cunoscut prin tabloul pictat de Ioan Balomir, aflat în colecția Muzeului de Artă din Iaşi. Pe când se afla în funcție, în clădire funcționa Departamentul Dreptății, adică Ministerul Justiției (după G. Sion). Th. Balş şi-a dăruit averea în 1837 nepotului său, domnitorul Mihail Sturdza. Acesta a decis să reamenajeze clădirea pentru a fi destinată Teatrului cel Mare de la Copou (1846-1888). Domnitorul l-a trecut în administrarea Epitropiei Sf. Spiridon, pentru a fi scutit de impozite. După incendiul din 1888, Epitropia a decis să ofere imobilul Primăriei, pentru a construi pe acel loc Palatul Universității din Copou, inaugurat la 1897.

Casa Teodor Ghika/ Şcoala de Belle Arte

(str. Carol I nr. 24)

Casa cu etaj a lui Dumitrache Ghika, moştenită de Teodor Ghika, era reper pentru începerea capitalei, la 1840. Academia de Arte Frumoase şi Pinacoteca, înființate la 1860, de către Alexandru Ioan Cuza, au ocupat inițial etajul Universității Vechi de pe Bd. Independenței. Din anul 1879, Academia şi Pinacoteca s-au mutat în Copou, în casa Elenei Ghika. Vizitele regelui Carol I şi a Reginei Elisabeta la Academia de Arte, din 1887, se referă la acest nou sediu. Palatul de la 1897 al Universității este ridicat în primul rând pe locul acestei case.

Palatul Universității.

Camera legiuitoare aprobase proiectul construirii noului Palat al Universității din Copou încă din 1886. Clădirea avea să se desfăşoare pe terenul de 30.000 de meri pătrați al celor două instituții de mai sus; în 1894 a fost achiziționată şi casa Sofiei Ceaur Aslan din str. Toma Cozma. Proiectul marelui Palat a fost realizat de arhitectul elvețian Louis Blanc, stabilit în România. În 1892, antrepriza lucrărilor a fost adjudecată de firma Trolli şi Scolari. Ceremonia punerii pietrei fundamentale a viitoarei Universități a avut loc la 23 aprilie 1893. S-a realizat o clădire cu adevărat impozantă, în stilul eclectismului francez, cu şapte curți interioare şi 335 încăperi. Chiar şi înainte de extindere, fațada avea 130 m lungime, fiind decorată cu basoreliefuri de marmură reprezentând chipurile unor cărturari, realizate de sculptorii Hegel, Valbudea şi I. Georgescu. Universitatea era dotată şi cu o aulă de 350-500 locuri, precum şi cu o spectaculoasă sală pentru Bibliotecă. După patru ani de lucrări, la 21 octombrie 1897, a avut loc inaugurarea noului local al Universității.

În timpul refugiului de la Iaşi, din primul Război Mondial, în palatul Universității au funcționat Ministerul de Război (la etaj şi Ministerul Instrucțiunii Publice (la parter). În aulă se țineau şedințele Senatului. După 1920, s-a realizat extinderea Universității, pe încă 4500 metri pătrați, după proiectul arhitectului I. G. Pompilia.

Casa Balş /Burghele/Carp

(str. Carol nr. 20)

Locul Marghioliței Balş a fost vândut la mezat, pe la 1855. Astfel a ajuns la familia vornicului Burghele. Soția acestuia, Ecaterina Burghele, a lăsat casa de aici ca zestre fiicei sale Elena, căsătorită Tufescu. De la ea, casa a fost cumpărată de Anastasie Carp (fratele acesteia). La 1891, casa a ajuns în proprietatea Mariei Carp. La 1899 proprietar a devenit George Krupenschi. Următorul proprietar a fost armeanul Garabet Manea. În cele din urmă, în clădire a fost amenajat Sanatoriul Alexandru Tzacu, mutat aici din str. Zmeu nr. 3, unde funcționase în anii 1910-1912. Clădirea a fost distrusă în urma bombardamentelor din vara anului 1944.

Casa Alexandru Mavrocordat

(str. Carol nr. 18)

Locuința lui Alexandru Mavrocordat („Ursul") era legată de ultimul act al Revoluției de la 1848 din Moldova: ultima rezistență a tinerilor revoluționari, vreo 20 la număr. Casa lui A. Mavrocordat era situată la o extremitate a capitalei, aproape de bariera Copoului. Era o casă mică, fără etaj şi cu fațada spre strada mare. Cei arestați aici şi trimişi apoi în surghiun erau, potrivit lui C. Sion, 13 tineri: Manolache Costachi-Epureanu, Alexandru I. Cuza, Alecu Romalo, Ioan Cuza, trei frați Rosetti, Zaharia Moldovanu, Nicu Catargiu, D. Filipescu şi Alecu Moruzi (cneazul).

Deşi casa Mavrocordat a jucat un rol important în cadrul evenimentelor de la 1848, înfățişarea acesteia nu a fost imortalizată în vreo litografie de epocă. Muzeul de Istorie a Moldovei, amenajat pe la 1971, a recurs la o reconstituire artistică a casei Mavrocordat, operă de imaginație, prin tabloul pictat de Pantelimon Vedenivschi. Clădirea a trecut prin mâinile a mai mulți proprietari, care i-au adus diverse transformări, înainte de a dispărea cu totul.

La începutul secolului XX, casa din str. Carol I nr. 18, se afla în proprietatea Eufrosinei Casimir. La această dată, era o casă veche ce dădea semne de şubrezeală; deci, casa de la 1848 nu suferise mari transformări. La 16 iunie 1905, inginerul J. Vignali cerea autorizație de la Primărie, pentru a face lucrări de consolidare a fundației. Monumentul şi-a schimbat mult înfățişarea odată cu noul proprietar, Dr. Socrat Lalu. La 14 februarie 1914, acesta solicita autorizație pentru ample lucrări asupra imobilului. Următorul proprietar, Dr. N. Apotecher, amintit din anul 1927, nu a mai efectuat modificări asupra imobilului.

Casa a fost demolată la o dată neprecizată, probabil în urma cutremurului din 1940 sau a războiului. Pe locul ei a fost amplasată, la 1968, următoarea inscripție: „Pe acest loc, în casele Mavrocordat, au fost arestați, la 29 martie/10 aprilie 1848, conducători ai mişcării revoluționare din Moldova".

Casa Balş/Ghika/Calligari
str. Carol 32/36

Ana
Balş-Schaeme,
soţia lui C. Balş
(*colecţie privată*)

Mutzi Balş,
fiul Anei Balş
(*colecţie privată*)

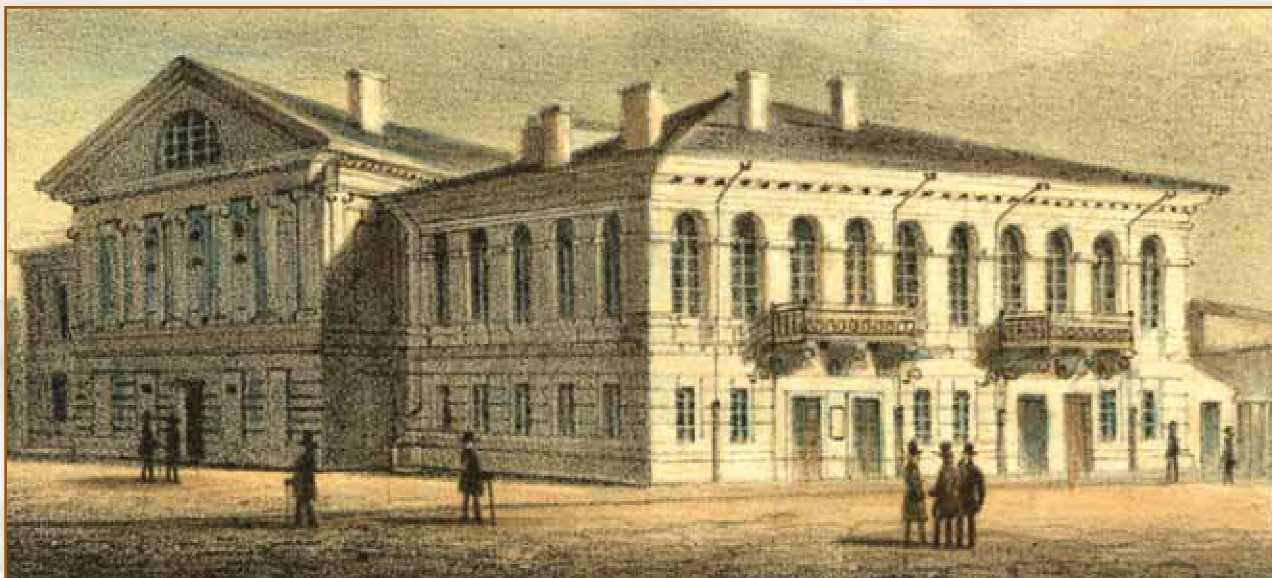
Casa Balş pe planul
din 1844 al oraşului
(*SJAN Iaşi*)

Matyla
Ghika-Costiescu
(*colecție privată*)

Vasile
Calligari
(*SJAN Iaşi*)

Teatrul cel Mare
de la Copou/ Casa
Baş-boierul Th. Balş
(str. Carol I nr. 26)

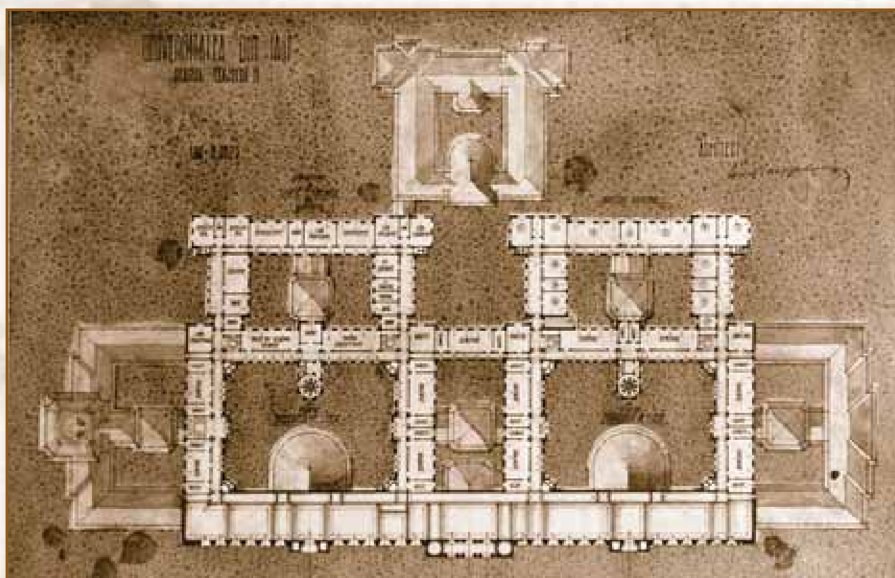

Incendierea
Teatrului,
de compozitorul
Antonio Cirillio
(*colecţie privată*)

Universitatea Iaşi
în forma iniţială, 1897
(*SJAN Iaşi*)

Louis Blanc,
Universitatea la 1896.
Planul etajului
(*după Oana Marinache*)

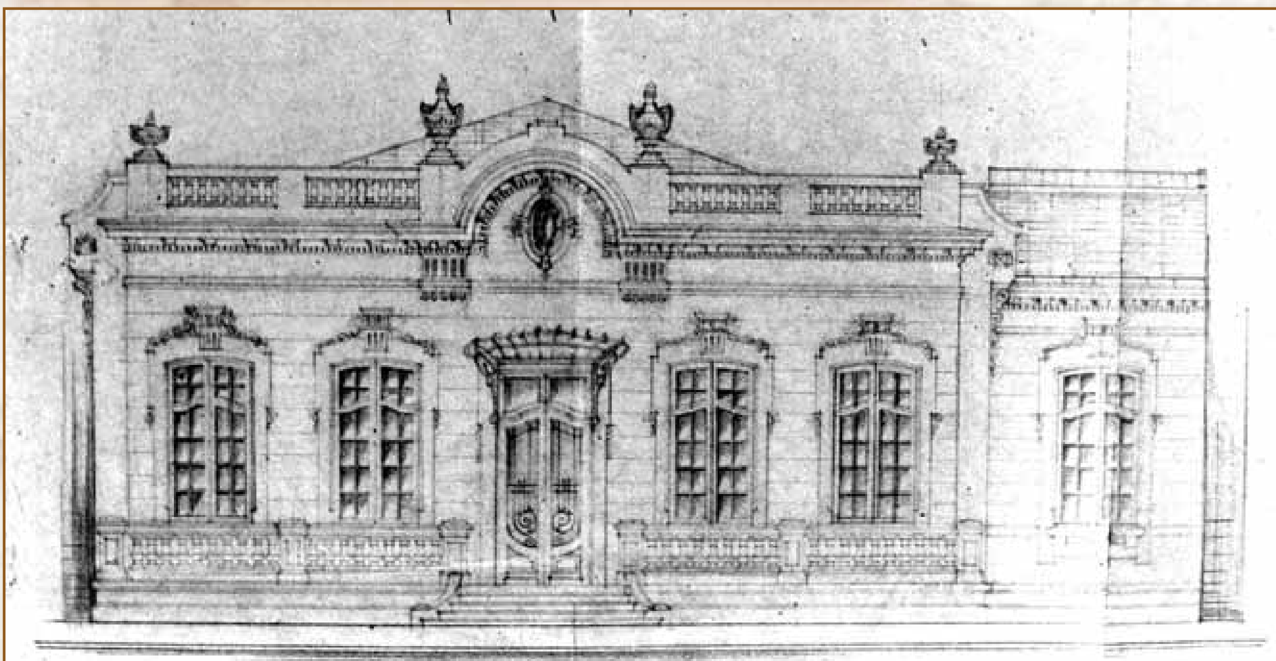
Academia de Belle Arte
în casa Ghika,
str. Carol I, nr. 24
(*după N.A. Bogdan*)

Crâşma lui Ion Panaite
de lângă Universitate (*SJAN Iaşi*)

Casa Mavrocordat,
pictură de
P. Vedenivschi
(*Muzeul de Istorie Iaşi*)

Casa Mavrocordat,
cu fațada transformată
(*SJAN Iaşi*)

Casa Burghele,
str. Carol nr. 20.
Foto din anii 1950
(*colecție privată*)

De la strada Gh. Asachi la strada Oastei

Zona aceasta aflată mai sus de strada Asachi a devenit un cvartal de blocuri, cu puține supraviețuiri vechi. În afară de Casa de sănătate, de pe colț şi Centru Cultural Francez, toate celelalte sunt clădiri noi. Un efort de recuperare a memoriei istoriei locului îşi poate avea rostul său. Un plan vechi, păstrat în colecțiile Arhivelor din Iaşi, ne oferă imaginea zonei în a doua jumătate a secolului XIX. Este vorba despre *Planul locurilor Dom. Vasile Adamachi şi Dom. Panaite Balş şi a locurilor cu care se megieşesc*. „Planul acesta s-au măsurat de inginerul hotarnic, conform însărcinării ce au avut de la Tribunalul Iassy, Secția I. Inginerul hotarnic C. Popovici, 1869 ianuarie 1. Proprietățile se desfăşurau în fâşii lungi, paralele, ce se întindeau din strada Copou până în strada Codrescu din spate: Brăescu, N. Alhaz şi Mavrodi, Cristina Cațichi, Bonciu, Panaite Balş, Vasile Adamachi şi Pavli. Acestea reprezintă doar un fragment din zona care ne interesează acum.

Casa Singurov/ N. Alhaz/ c. Climescu **(**Casa Asigurărilor de Sănătate)
(str. Carol nr. 31/29)

Se spune că această clădire a fost zidită pe vremea când se amenaja Teatrul cel Mare de la Copou (1846) şi că ar fi rămas arhitectului N. Singurov, colaborator al lui Mihail Sturdza. Potrivit planului de la 1869, locul era al unui N. Alhazi, iar în spate, pe str. Asachi, era locul unui Mavrodi. După memorialistul D.C. Moruzi, aici ar fi locuit boierul Panaioti Moruzi, unchiul său. După 1900 clădirea aparținea lui Constantin Climescu. În timpul refugiului din 1916-1918, casa Climescu a fost închiriată de două familii greceşti stabilite la noi: Hector Economos, care deținea şi moşia de la Roznov (jud. Neamț), fostă a familiei Rosetti, împreună cu vărul său George Negropontes, deținătorul conacului Catargi de la Mărăşeşti (după relatarea detaliată a lui C. Argetoianu). Pe la 1928, Solomon Cahane a construit altă clădire pe un teren din spatele acesteia, pe strada Gh. Asachi.

Casa Costache Sturdza
(str. Carol nr. 29)

În clădirea de la nr. 29 a locuit Costache Sturdza de la Şcheia căsătorit cu Agripina Rosetti, sora Săftiței Pallady. Familia locuise anterior în strada Cuza Vodă, în micul palat devenit sediul Băncii Moldova/ Poşta Mare. Însă, devreme ce toți boierii cei mari se mutaseră la Copou, s-a decis să facă şi el această mutare.

Casa Dragomir Hurmuzescu/ Arhivele Statului

(str. Carol nr. 27/25)

Rudolf Suțu afirmă că aici s-ar fi mutat Săftița Paladi din casele aflate mai la vale, lăsate familiei Negruzzi. Aici avea avantajul de a locui lângă sora sa Agripina. Potrivit planului din 1869, însă locul era proprietatea Cristinei Cațichi (Kațiki), dintr-o familie armenească probabil. Din alte surse, se ştie că aici erau casele lui Mircea Mihail cumpărate de bancherul Daniel. La 1903 moştenitorii bancherului Israel Ch. Daniel vând proprietatea lui Dragomir Hurmuzescu. La 1911, locuia în clădire doctorul Dragomir Hurmuzescu, care îi repară parterul şi grilajul. Probabil că el a reclădit casa, întrucât la dosar se păstrează *Planul casei prof. Dragomir Hurmuzescu*, întocmit la 1912 de arhitectul Rainiche. Coralia A.D. Xenopol (Gatowski) a cumpărat casa la 1913. La 1915, aceasta lasă casa familiei diplomatului Eugen Neculicea (1915). Acesta o stăpânea şi prin 1943, dar nu o locuia, fiind ministru plenipotențiar. Pe acest loc s-a construit clădirea Arhivelor Statului, inaugurată în 1977.

Casa Racoviță/ A.C. Cuza/ Compania de Jandarmi

(str. Carol nr. 29/27)

Potrivit planului de la 1869, la acest număr locuia un anume Bonciu. R. Suțu scria că locul aparținea familiei Gane. Pe la 1903 Profira Ganea a vândut locul lui A.C. Cuza. Acesta a cedat locul, la 1915, farmacistului N. Racoviță, el mutându-se pe str. Codrescu. Este vorba despre cel care a fost primarul Iaşului în perioada războiului, 1917-1918. El a reconstruit casa, în 1916, după proiectul arhitectului I. Tăutu. Este o clădire frumoasă, fără etaj, care păstrează un aer franțuzesc, denumită, evident, după 1920, vila „Micul Trianon". După 1945 clădirea a devenit Cămin studențesc al Politehnicii. Din 1957 aici a funcționat Casa de Cultură a studenților.

Casa Panaite Balş/ Ghica-Deleni/ Compania de Jandarmi

(str. Carol nr. 25/23)

La acest număr era casa postelnicului Panaite Balş (1817-1889), căsătorit cu Ruxandra fiica lui Mihalache Cantacuzino-Paşcanu. Aceasta era mama doamnei Natalia Vlădoianu, căsătorită Ghica, proprietara conacului de la Cârjoaia, de lângă Cotnari. Pe la 1886, casa a fost închiriată de Carol Waldman. Astfel a apărut grădinăria Waldman, renumită mai cu seamă pentru trandafirii frumoşi ce se găseau aici.

Apoi, în anii 1910-1912, clădirea a trecut în stăpânirea arhitectului Grigore Ghica Deleni (1847-1938). Acesta a fost preşedintele Comitetului de inițiativă pentru ridicarea statuii lui Cuza Vodă. În 1916-1918 aici a fost încartiruită Legația Belgiei, reprezentară de Ypersele

de Strihou, viitor ambasador la Vatican. Din 1925 clădirea aparținea lui Rudolf Auerbach, care a făcut unele lucrări de renovare. La 1941 era sediul Legiunii de Jandarmi mobili nr. 6. Ca obiectiv militar, a căzut victimă bombardamentelor din 1944.

Casa Adamachi/ Sturdza/ Ghica
(str. Carol nr. 23/21)

Aici era casa bancherului Vasile Adamachi, generosul donator al Academiei Române, la 1892. Acesta a făcut o donație evaluată la 2,5 milioane lei, incluzând şi casa din Copou. După moartea sa, în 1895, D.A. Sturdza, secretarul Academiei Române a vândut această casă prințului Dimitrie, fiul domnitorului Mihail Sturdza. Noul proprietar a continuat să locuiască mai mult în Franța. A construit, totuşi o poartă monumentală, cu gheretă pentru paznic, pentru noua sa proprietate. Urmaşul acestuia, Mihai D. Sturdza, a vândut această proprietate către Constanța Gr. Ghika. Grevată de ipoteca de la Creditul Funciar Urban, la 1920 proprietara a închiriat clădirea Liceului particular de domnişoare „Mihail Kogălniceanu”.

Casa Mavrocordat/ Pavli/ Michiu
(str. Carol nr. 21/19)

Era o casă spațioasă, construită pe la 1845 şi deținută apoi de familia Mavrocordat şi de bancherii greci din familia Pavli. Pe la 1909-1929, casa era proprietatea lui Pavel Michiu. În ianuarie 1917, presa ieşeană relua un *Memento* din decembrie, în care se arătau adresele legațiilor străine aflate în refugiu la Iaşi. Pentru Legația Angliei era indicată ca adresă imobilul din strada Carol nr. 21, care se situa mai sus de sediul Arhivelor Statului de astăzi. Aici a fost găzduit sir George Barclay, ministrul plenipotențiar al Angliei în România, aflat în refugiu (1916-1918). La 1931 locuia aici dr. Avram Bernştein.

Casa Mihail D. Sturdza
(str. Carol nr. 19/17)

Era situată vizavi de clădirea Camerei de Comerț de astăzi. O casă fără etaj, cu cerdac şi foişor, ce semăna mai curând cu un conac de moşie decât cu o reşedință princiară de la oraş. Mihail D. Sturdza era fiul prințului Dimitrie Sturdza şi nepotul domnitorului Mihail Sturdza. Acesta era căsătorit cu Olga, fiica lui Alexandru Mavrocordat şi a Luciei Cantacuzino-Paşcanu, proprietarii conacului de a Miroslava. În grădina casei se aflau şi doi urşi aduşi de pe domeniul familiei, de la Hangu.

Sculptorița Olga Sturdza era autoarea Monumentului Reîntregirii Neamului, realizat

de ea la Viena. Ea studiase sculptura la Berlin, Dresda şi Paris. În grădina casei, Olga Sturdza avea un atelier de sculptură, al cărui plan s-a păstrat la dosarul din Arhivă. Principala sa operă a fost una umanitară, ea fiind inițiatoarea Societății Orfanilor de Război a cărei preşedintă a fost, până în 1934. Societatea avea 72 de filiale în toată țara, cu 117 orfelinate. În cei 18 ani, Societatea Orfanilor de Război a îngrijit destinele a 300.000 de copii, victime ale marii conflagrații.

Casa Matei Cantacuzino/ Fray

(str. Carol nr. 17/15)

Aici se afla, în prima jumătate a secolului XIX, o vie a spătarului C. Râşcanu, cumpărată de Iordache Ruset, pentru a zidi locuința sa. Era o casă mai retrasă de la stradă, cu suficient loc de grădină în față. Rudolf Suțu arăta că în casa Cantacuzino a locuit o vreme Olga Bartsch, mama doamnei Jean Ghica.

Clădirea a fost moştenită de ginerele lui Ruset, postelnicul Iordache Grigoriu. Acesta a vândut proprietatea, la 1845 lui Grigore Soroceanu. Soția acestuia, Elena Soroceanu, la 1893 vindea casa juristului Matei Cantacuzino (1855-1925). Acesta era căsătorit cu Lucia Romalo. Familia a fost lovită de tragedia morții fiului, locotenentul Vasile Cantacuzino, în accidentul feroviar ce a avut loc la 30 decembrie 1916 în gara Ciurea de lângă Iaşi. În amintirea acestuia, părinții întrețineau, prin anii 1918-1919, o frumoasă grădină de trandafiri roşii.

Tot la această adresă exista Casa Frey, construită doar cu parter. Casa veche, una din rarele case din Iaşi care nu au suferit nici o transformare, cu aspectul ei rustic. În capăt lângă strada Oastei, se afla casa în care a funcționat Institutul pentru Băieți Frey, condus de tatăl domului Frey .

Casa Leon Gheorghiu/ Leonida Gatowski

(str. Carol nr. 15/13)

Casa Gatoschi a fost a lui Leon Gheorghiu, o casă mică, veche, extinsă ulterior. Moşierul Leon Gheorghiu era însurat cu o fiică a Ralucăi Sturdza, soția prințului Grigore Sturdza. Imobilul a fost vândut în 1907 lui L. Gastoski şi soției sale Aglaia, ca şi clădirea de la nr. 13. Ei vor face gardul de fier din fața celor două proprietăți, care aveau la stradă o lungime de aproape 100 m. La 1909, noii proprietari cereau autorizație pentru consolidarea şi extinderea vechii clădiri, după planurile arhitectului Jaques Marcovici.

Această casă rămasă în picioare, ultima, de lângă bloc, adăpostise în timpul Primului Război Mondial, potrivit lui Ion Mitican, pe diplomatul Camille Blondel, fostul ambasador

al Franței la București, refugiat în iarna anului 1916 la Iași. Soții Blondel au fost deosebit de implicați în funcționarea Spitalului Francez de la Institutul Notre Dame.

Casa N. Naum/ Leonida Gatowski
(str. Carol nr. 13/ 11)

Casa lui N. Naum, de la nr. 13, a ajuns în proprietatea Creditului Urban de la București, pe la 1904. După 1907, clădirea a ajuns în stăpânirea familiei Gatoski, ca și cea de la nr. 15.

Casa Vasile Dimitriu /P. Bogdan
(str. Carol nr. 11)

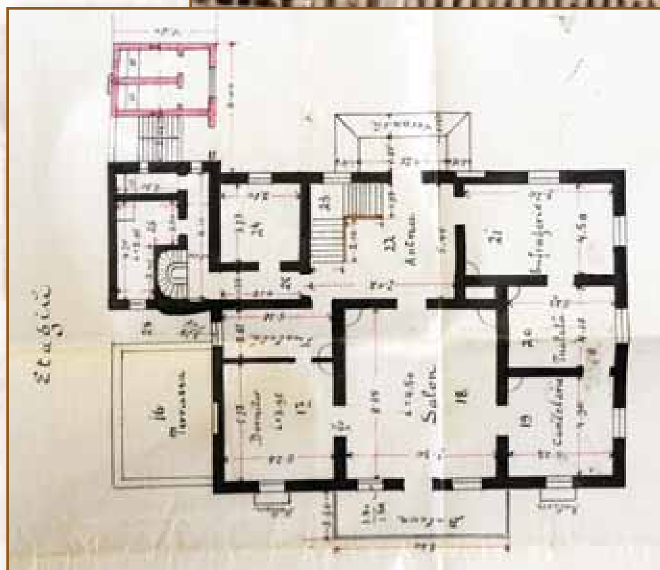
La 1907, avocatul V. Dimitriu refăcea grilajul de fier de la stradă, după avansarea cu doi metri a proprietății, potrivit procesului de aliniere a străzii. Terenul avea latura de la stradă de 23 m. În anul 1910, proprietarul a mai adăugat o cameră vechii clădiri.

În casa avocatului Vasile Dimitriu din fața Grădinii Copou a fost cazat Marincovici, Ministrul plenipotențiar al Serbiei în România, pe timpul refugiului din 1916-1918. S-a păstrat o fotografie de epocă în care oficialii sârbi apar pe treptele casei, împreună cu Th. Masaryk, viitorul președinte al Cehoslovaciei, Ch. Vopicka, ambasadorul SUA, și generalul H.M. Berthelot, șeful Misiunii Militare Franceze.

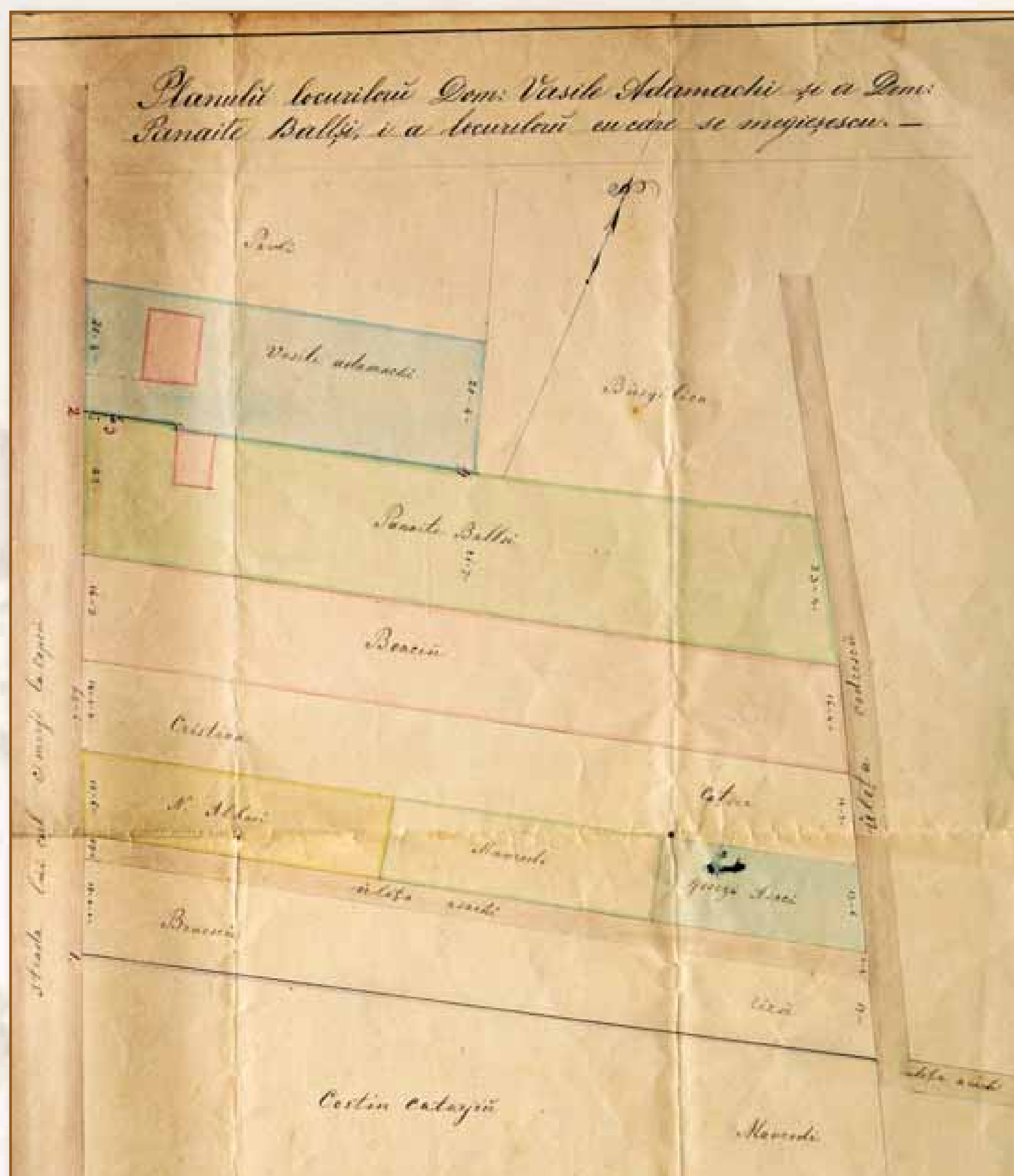
În 1920 clădirea a ajuns în proprietatea profesorului P. Bogdan, care locuia, la acea dată, în str. Carol nr. 35. La 1938 urma să se construiască pe acest loc Spitalul Chirurgical al Asigurărilor Sociale.

Casa Singurov/Alhaz/Climescu
înainte de renovare (*colecție privată*)

Casa Climescu.
Planul etajului
(*SJAN Iaşi*)

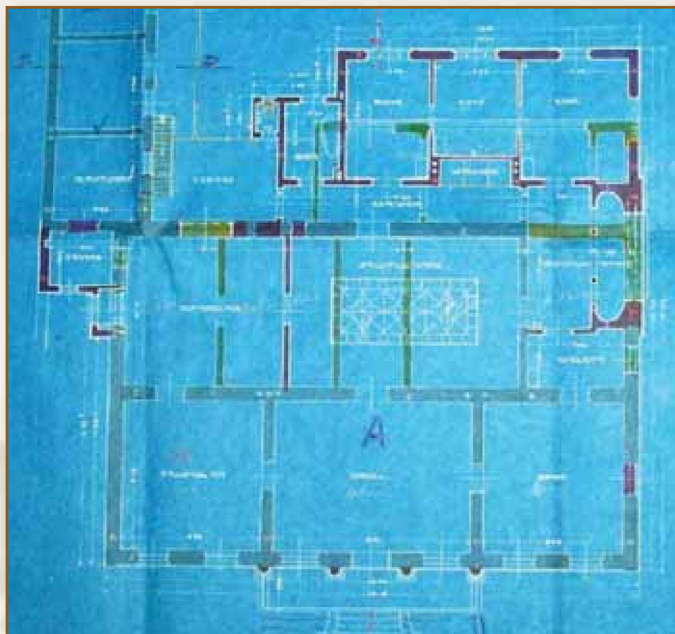
Planul locurilor lui Vasile Adamache şi Panaite Balş, la 1869 (*SJAN Iaşi*)

Agripina, soția lui Costache Sturdza-Şcheianul (*după Radu Rosetti*)

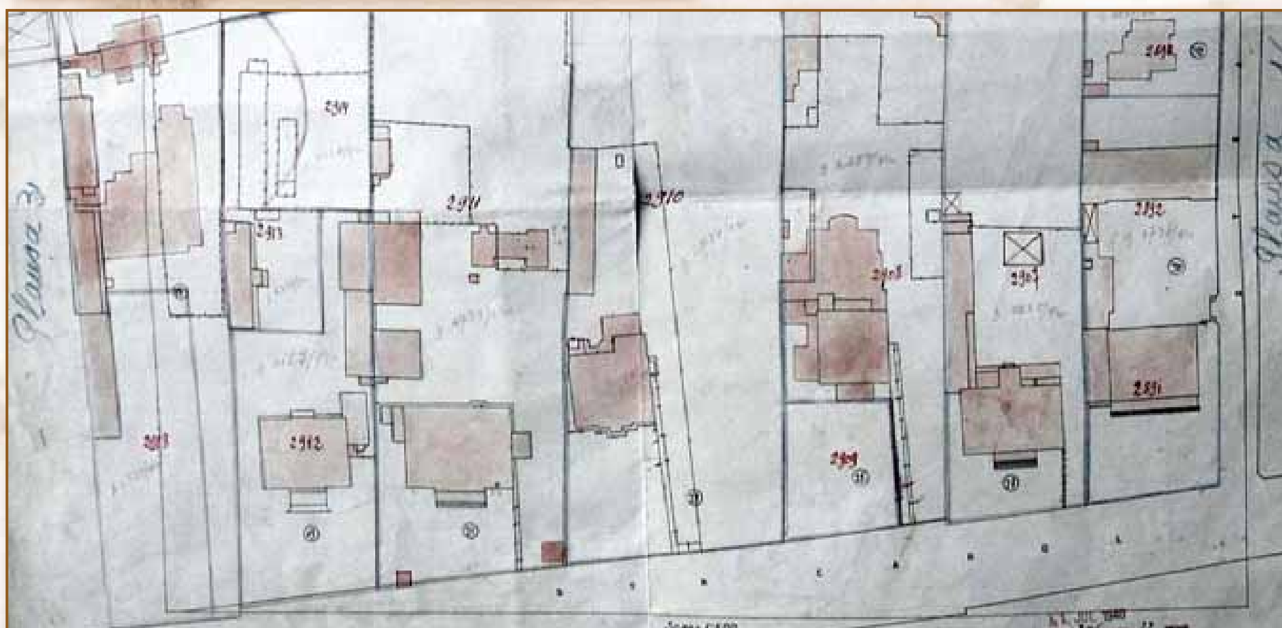
Costache Sturdza-Şcheianul (*BAR*)

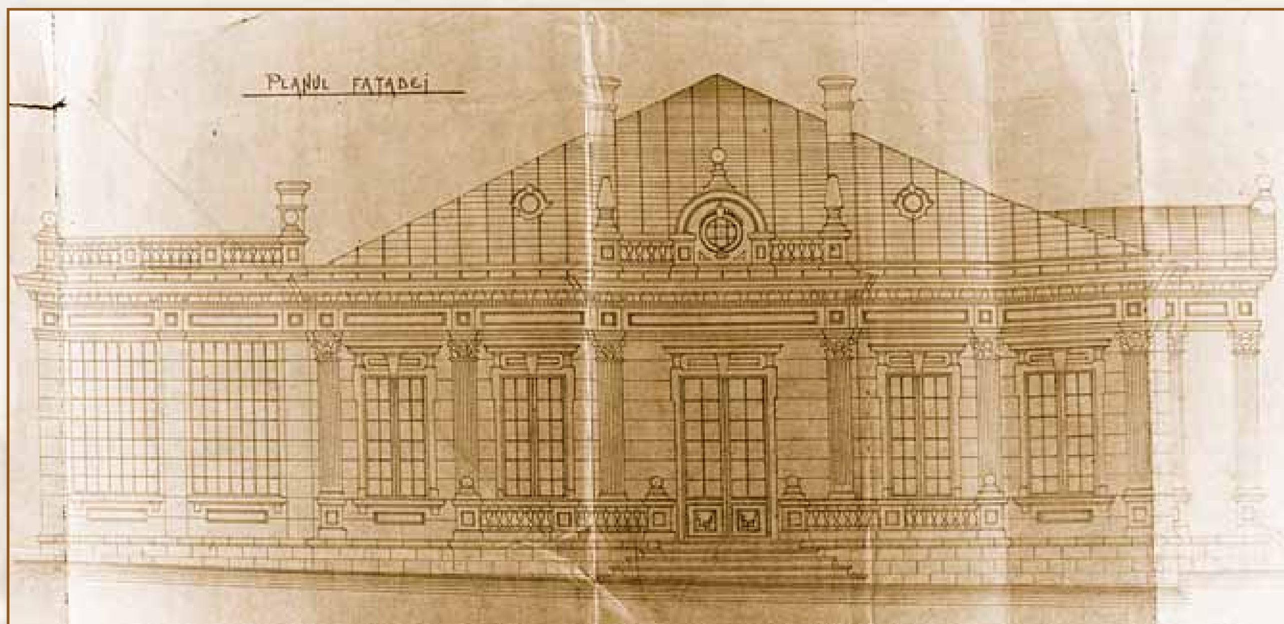
Planul casei lui Dragomir Hurmuzescu (*SJAN Iaşi*)

Case aflate pe locul sediului Arhivelor Naționale Iaşi (*SJAN Iaşi*)

Casa primarului N. Racoviță
„Micul Trianon”, str. Carol nr. 27
(*colecție privată*)

Casa Racoviță. Planul fațadei laterale (*SJAN Iaşi*)

Dr. N. Racoviță,
farmacist, primar al Iaşului
(după Corneliu Coman)

Casa Racoviță. Sediul Institutului Cultural Francez

Casa Adamachi/ D. Sturdza/ Ghica
(str. Carol nr. 23/21)

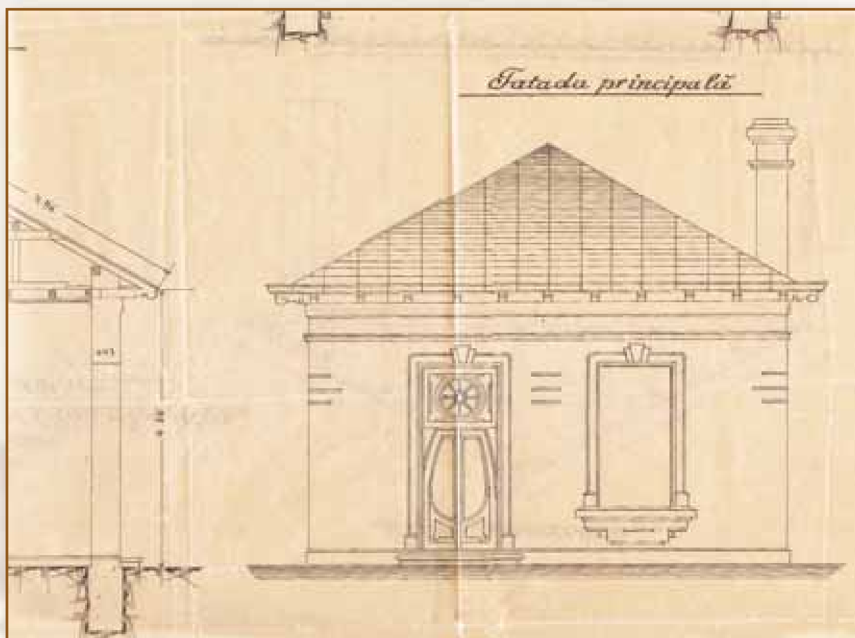
Prințul
Dimitrie Sturdza
(colecție privată)

Casa Dimitrie Sturdza
(„Realitatea Ilustrată”, 1936)

Mihai D. Sturdza şi soția sa
Olga Sturdza-Mavrocordat

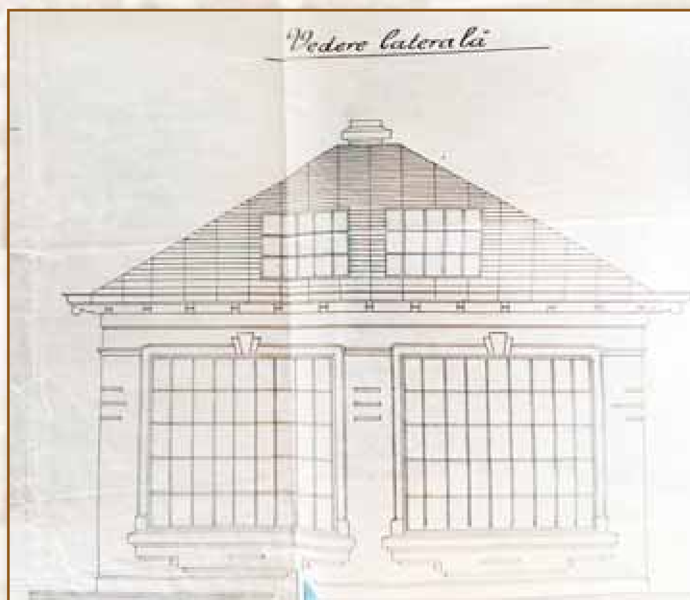

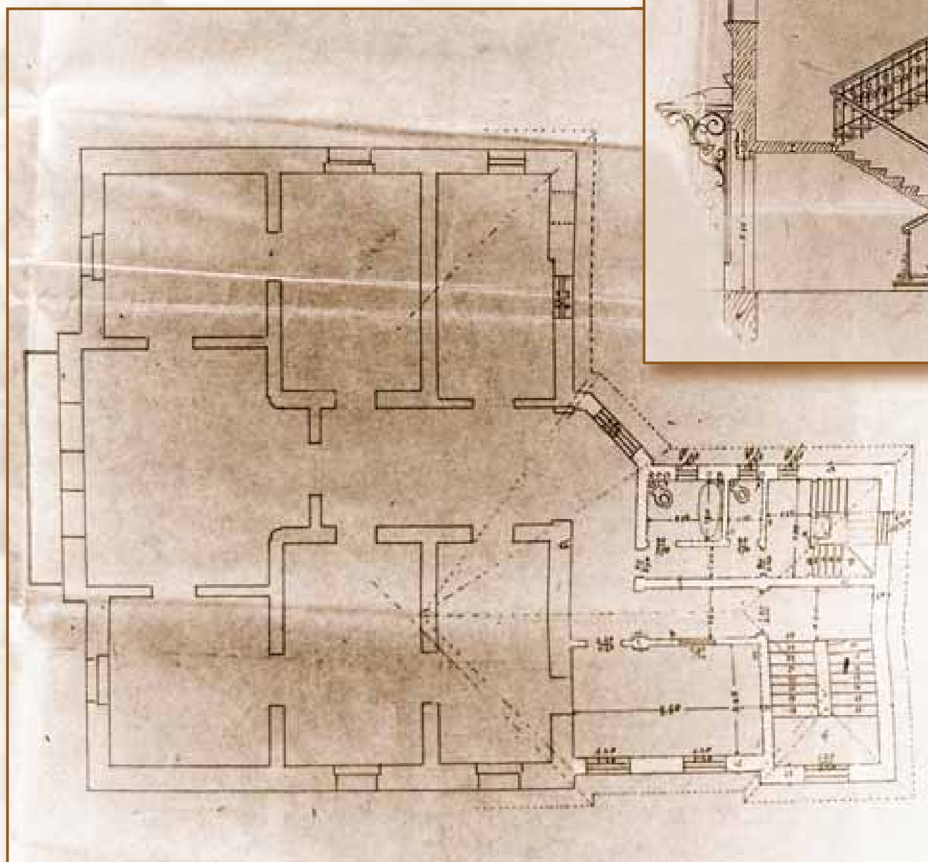

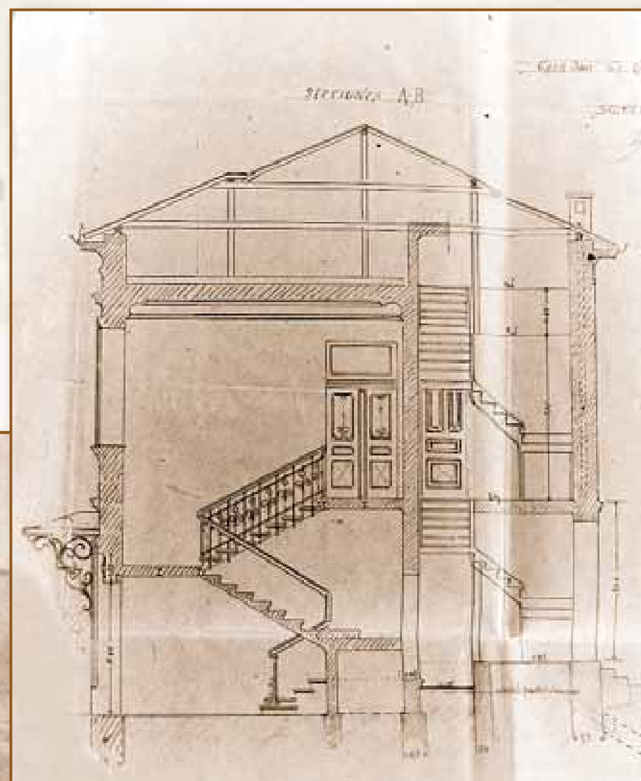
Olga Sturdza,
preşedinta Societăţii
Orfanilor de Război
(*Muzeul de Istorie Iaşi*)

Atelierul de pictură
al Olgăi Sturdza (*SJAN Iaşi*)

Casa Ghika Deleni. Str. Carol nr. 25
Planul clădirii (*SJAN Iași*)

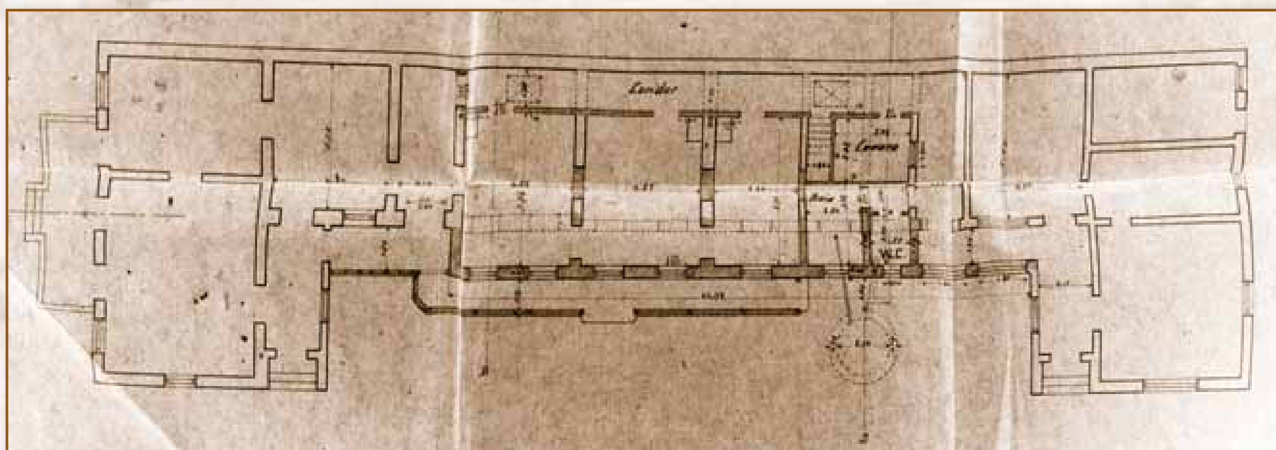
Casa Ghika Deleni. Secțiune longitudinală (*SJAN Iași*)

Matei Cantacuzino şi soția sa Lucia Romalo în fața casei din Copou (*după Mihai Dim. Sturdza*)

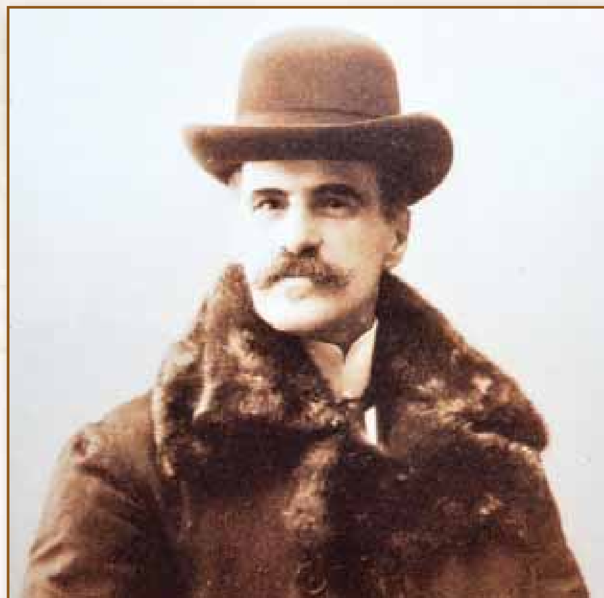

Poarta casei M. Cantacuzino (*SJAN Iaşi*)

Planurile casei M. Cantacuzino (*SJAN Iaşi*)

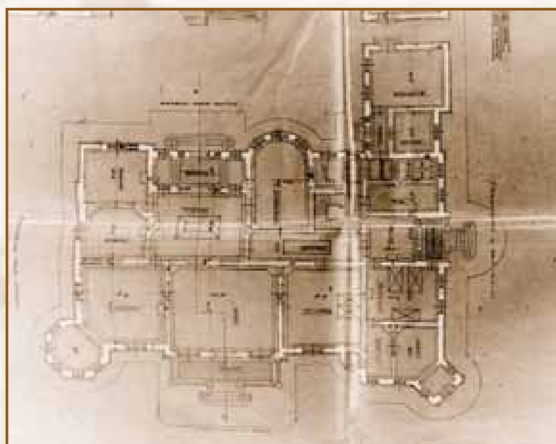
Juristul Matei B. Cantacuzino
(*colecție privată*)

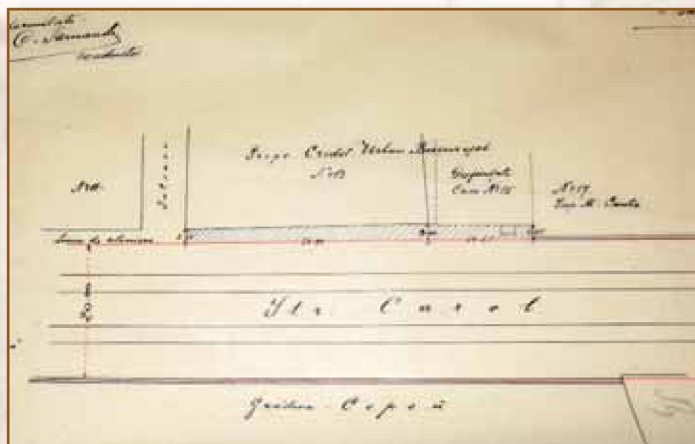
Casa Fray (*după Eug. Herovanu*)

Casa Leonida Gatoski, plan 1909 (*SJAN Iaşi*)

Planul casei L. Gatoski (*SJAN Iaşi*)

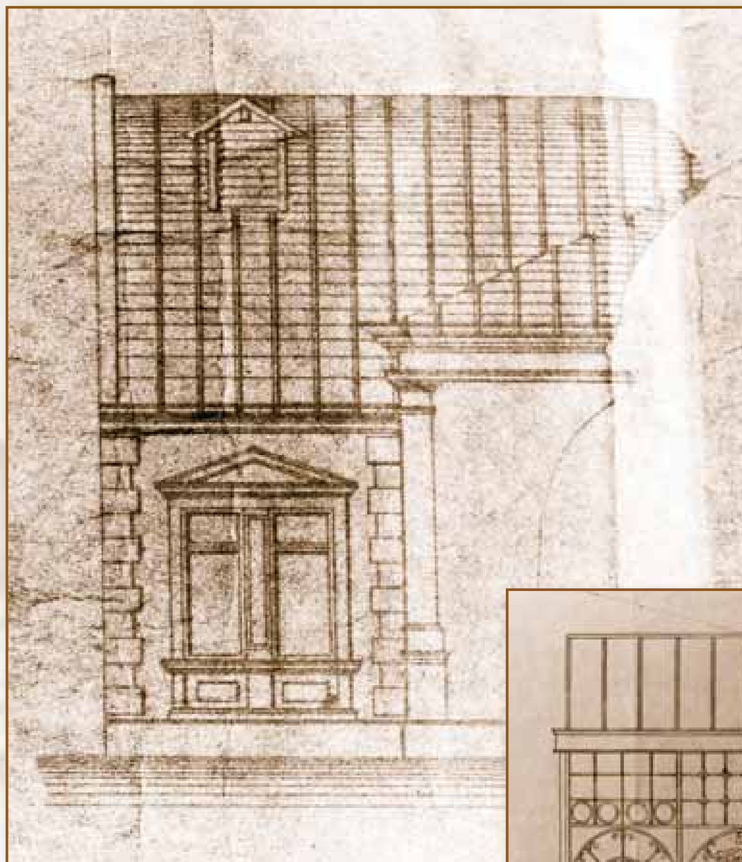

Amplasarea imobilelor nr. 13 şi 15 (*SJAN Iaşi*)

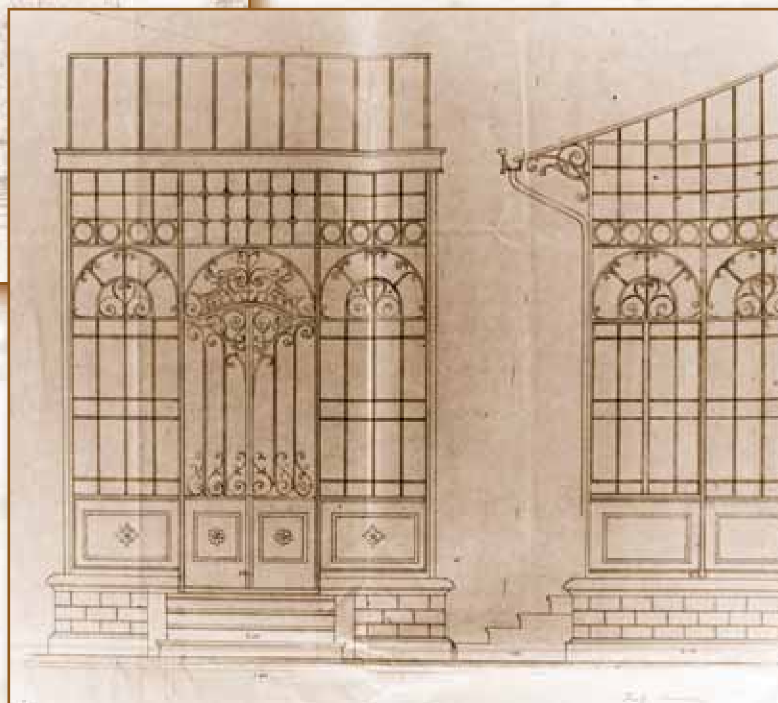
Casa în care a locuit
Camille Blondel,
în refugiul de la Iaşi
(1916-1918)

Camille Blondel,
fostul ambasador
al Franței la Bucureşti
(*MNIR*)

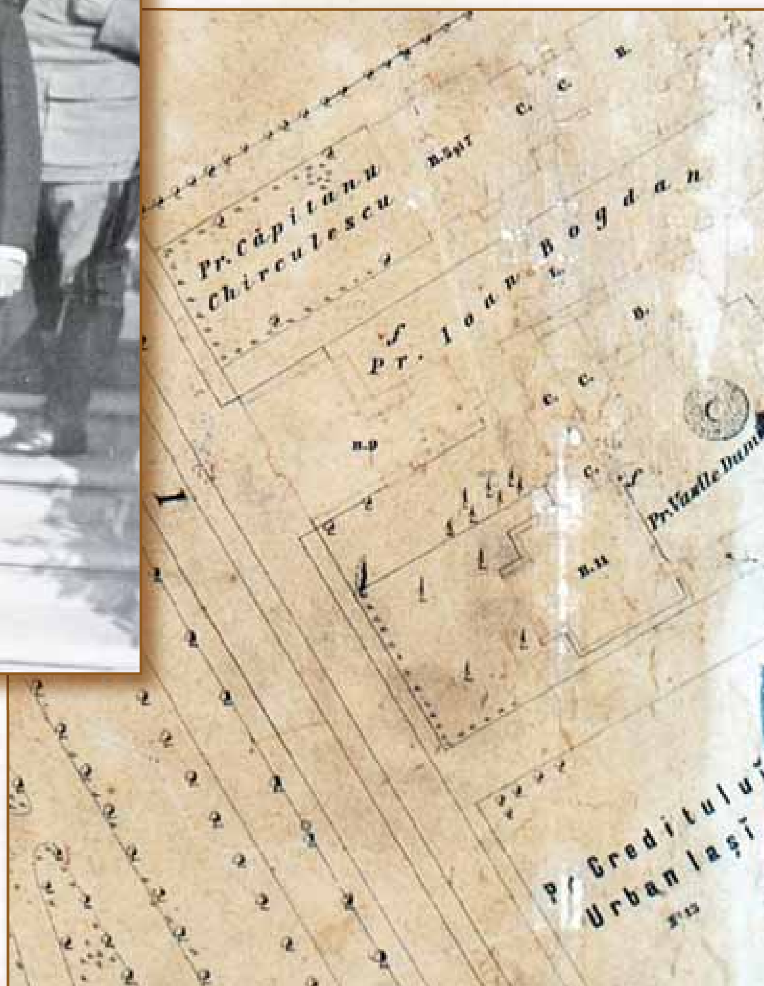
Casa V. Dimitriu,
str. Carol nr. 11
Detaliu (*SJAN Iaşi*)

Marchiza casei
V. Dimitriu (*SJAN Iaşi*)

Membri Legației Serbiei,
(însoțiți de Masaryk, Vopicka,
St. Aulaire şi Berthelot)
în fața casei Dimitriu
(*Muzeul Municipal Iaşi*)

Amplasarea casei
V. Dimitriu
pe planul de la 1897
(*Muzeul Municipal Iaşi*)

Din strada Lățescu în aleea Principesa Maria

Este porțiunea cuprinsă între strada denumită astăzi Titu Maiorescu şi Parcul Copou. O zonă de case, destul de bine conservate, pentru istoria agitată a Iaşului. Inevitabil, în partea de sus a străzii, şi-au făcut apariția şi blocurile.

Casa Ludovic Steege/Muzeu de Antichități

(str. Carol nr. 16)

Casa aparținea finanțistului Dr. Ludovic Steege şi soției sale Caliope. Era un prieten devotat al lui Alexandru Ioan Cuza, astfel încât, după Unirea din ianuarie 1859, el a fost delegat să meargă la Viena şi Berlin pentru a obține recunoaşterea acestui fapt istoric. Angrenat în activitatea guvernamentală, Steege s-a mutat la Bucureşti. După 1866, soția a revenit în casa de la Iaşi pentru a-şi creşte fiicele şi nepoții. Grevată de un împrumut de la Creditul Urban, casa a fost scoasă la vânzare. Clădirea a fost cumpărată de Garabet Manea, care îi construia un grilaj, la 1915, după ce proprietatea a mai avansat în privința alinierii. După 1922, casa avea să devină sediul Muzeului de Antichități, întemeiat de profesorul Oreste Tafrali, în 1916 (cu primul sediu în strada Paladi). Prin anii 1980, în clădire funcționa Biblioteca Facultății de Filosofie. După 1989, aici şi-a avut primul sediu ziarul „Monitorul" de Iaşi. Ulterior clădirea a fost renovată, adăugându-se şi un etaj, devenind Centru pentru Studii Ebraice.

Casa George Vălescu

(str. Carol nr. 14)

Casa fost zidită la 1891, de ing. Gheorghe V. Vălescu, amintit ca proprietar la 1896. Monumentul a fost construit în stil neoclasic, cu unele elemente baroc. Fațada este decorată de patru coloane în stil compozit (corintic şi ionic), bine executate. Clădirea îşi conservă arhitectura originară. Pe la 1904 imobilul aparținea doctorului Ernst Juvara (1870-1930) inovator în tehnica chirurgicală şi instrumentală, director al Institutului de Anatomie din Iaşi, fondator al Clinicii de Chirurgie de la Sf. Spiridon. Este cunoscut şi ca primul posesor de automobil din Iaşi. Între anii 1912 şi 1920 casa era proprietatea lui Alexandru Sturdza. În 1994 imobilul a fost pus la dispoziția Centrului Cultural German din Iaşi, care l-a renovat înainte de instalare (1994-2006). Cu acest prilej, s-a preferat pentru fațade un rafinat „roşu-pompeian". Clădirea este trecută pe Lista Monumentelor, sub codul IS-II-m-B-03785.

Casa Mihai Jora

(str. Carol nr. 12)

Clădirea este situată pe colțul cu strada Lățescu de altădată, denumită mai recent „Titu

Maiorescu". Vechiul nume provenea de la hatmanul Iordache Boldur-Lățescu, şeful Miliției Pământene, care stăpânea în zonă o întinsă suprafață de teren. La 1899, imobilul se afla în proprietatea lui Mihai Jora. Casa a fost moştenită de soția acestuia, Zamfira. Aceasta închiria clădirea, la 1901 Consulatului Franței.

Casa George Gh. Iamandi

(str. Carol nr. 10)

Terenul de pe celălalt colț de la intersecția cu strada Lățescu aparținuse familiei bancherului Spiro Pavli. Un anume Ştefan Teodor l-a cumpărat, cu intenția de a construi o casă. A cunoscut însă împotrivirea prințului Dimitrie M. Sturdza, care îşi avea locuința vizavi, la nr. 23. Acesta a răscumpărat terenul pentru a păstra reşedinței sale vederea romantică a apusului de soare după crestele Mantelul Ceahlău, după cum pretindea. Terenul a fost cumpărat, totuşi, mai târziu de către George Gr. Iamandi, care a construit o elegantă casă, fără etaj, după planurile arhitectului J. Marcovici.

Casa Pavli/ Stroici

(str. Carol nr. 8)

Vechea casă Pavli de la această adresă a fost cumpărată de doctorului Ilie Stroici, care o stăpânea între anii 1898-1927. Pe la 1937 casa era a prof. univ. Petre Dragomirescu de la Facultatea de Drept.

Casa Bogdan

(str. Carol nr. 6)

Pe la 1903, pe acest loc a fost construită o casă de către Gh. Gh. Bogdan, care marca, pe atunci, începutul sfârşitul Târgului Copou. În 1919, proprietar al clădiri era Alfred Marin. Mai târziu, după 1936, F. Glanştein a ridicat alături o nouă locuință, cu numărul 6 bis.

Vila Trolli-Scolari

(str. Carol nr. 4)

Antreprenorii care au construit Palatul Universității, italienii Giuseppe Trolli şi Carlo Scolari au construit un mic ansamblu de cinci vile pe terenul rămas liber până în gardul Grădinii Copou. Aceştia au cumpărat locul la 1895, de la Ştefan Drăghici. Proiectul ansamblului a fost conceput de tânărul arhitect Giulio Magni. Ca angajat al Serviciului Tehnic al Primăriei Bucureşti acesta a semnat numeroase planuri pentru lucrările cele mai diverse. Dar ansamblul de vile din Copou a fost primul proiect de locuințe realizat de acesta în România şi singurul făcut la Iaşi. Fiind scoase la vânzare, pe la 1908, clădirile de la nr. 4 şi 4 bis au ajuns în proprietatea lui Oscar Gh. Vălescu.

Casa Steege/ Muzeul de Antichități,
str. Carol nr. 16

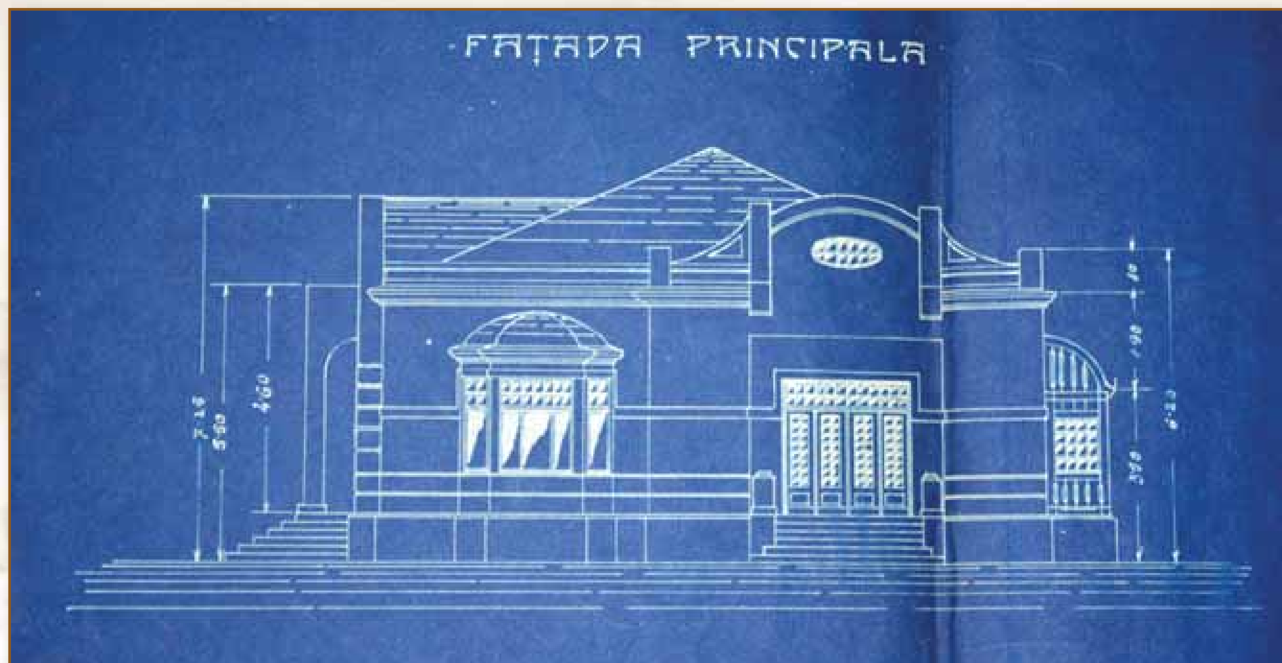
Sala mulajelor după statui antice

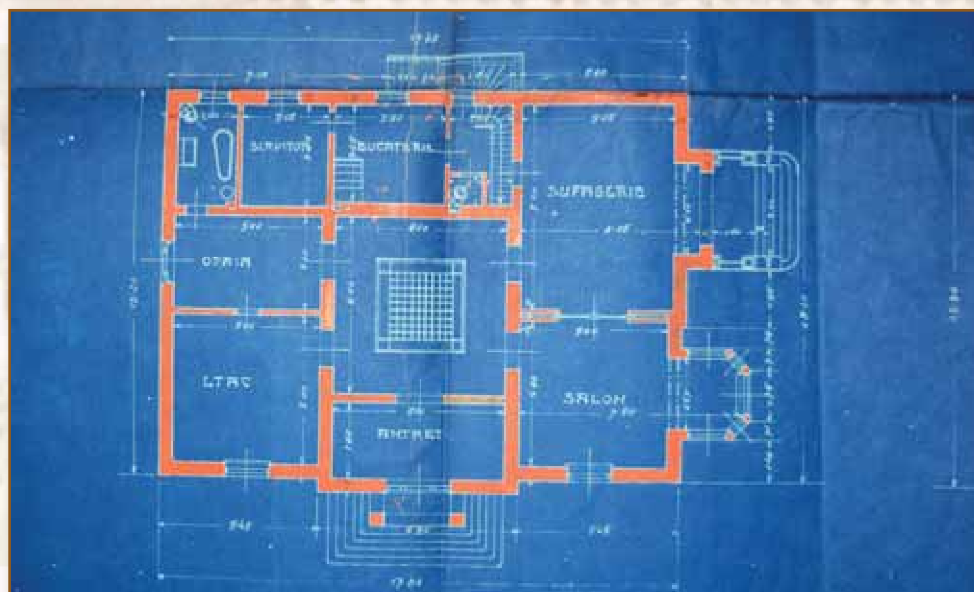

Casa G. Vălescu/ Ernest Juvara,
unde a funcționat Centrul Cultural German,
str. Carol nr. 16 (*colecție privată*)

Casa M. Jora unde a funcționat
Consulatul Francez, 1901,
str. Carol nr. 12 (*colecție privată*)

Casa Konya
din strada Lățescu.
Fațada principală
(*SJAN Iași*)

Casa Konya.
Planul clădirii
(*SJAN Iași*)

Vila Trolli-Scolari (str. Carol nr. 4)
Ansamblul proiectat de
arhit. Giulio Magni (*SJAN Iaşi*)

VILLA

PENTRU

DOMNII G. TROLLI şi C. SCOLARI

FAÇADA PRINCIPALA

Vila Trolli-Scolari. Faţada principală (*SJAN Iaşi*)

Grădina Publică de la Copou

(str. Carol I, nr. 2)

În prima jumătate a secolul XIX, dealul Copou a devenit locul de plimbare favorit al ieşenilor, care veneau aici fie călare, fie cu trăsura. La capătul Podului Verde, chiar înainte de bariera Copou, a fost ales locul pentru amenajarea unei grădini publice. Decizia întemeierii decurge din prevederile Regulamentului Organic (1830), ce avea în vedere astfel de modernizări.

Parcul a fost amenajat după un plan inițial, întocmit la 1832, document cartografic avizat de domnitorul Mihail Sturdza. O copie a planului se păstra probabil în arhiva Eforiei (Primăria), dar astăzi nu este cunoscut. Grădina a fost amenajată pentru *loisir*, în spiritul romantic al epocii: urmând stilul peisager, denumit şi „englezesc". Pe alei se puteau face plimbări cu trăsura, pentru comoditatea ieşenilor, ceea ce a asigurat succesul noului parc. După cum se poate constata cercetând *Planul oraşului Iaşi*, executat de Raschek, la 1844, precum şi din planul oraşului întocmit de Peitavin la 1857, Parcul a avut de la început dimensiunea cunoscută, fără extinderi ulterioare. Primăria a răscumpărat terenurile respective de la Mănăstirea Trei Ierarhi şi la unii proprietari care au preferat să trăiască la est de Prut, în gubernia Basarabia. Recent a fost pus în circulație şi *Planul contur al Grădinii Publice din oraşul Iaşi*, ridicat de inginerul geometru Ieremia Dubău în 1867.

La 1850, a fost realizat un proiect pentru fața grădinii ce prevedea un grilaj de fier, pe temelie de piatră, compus din 149 de racle şi o poartă de fier. Celelalte trei părți urmau a fi împrejmuite cu un zid de cărămidă, înalt de un stânjen, cu temelie de piatră, tencuit şi acoperit cu oale de la fabrica de cărămidă, şi cu o poartă în spatele grădinii. Zidul ar fi avut 399 de stânjeni lungime.

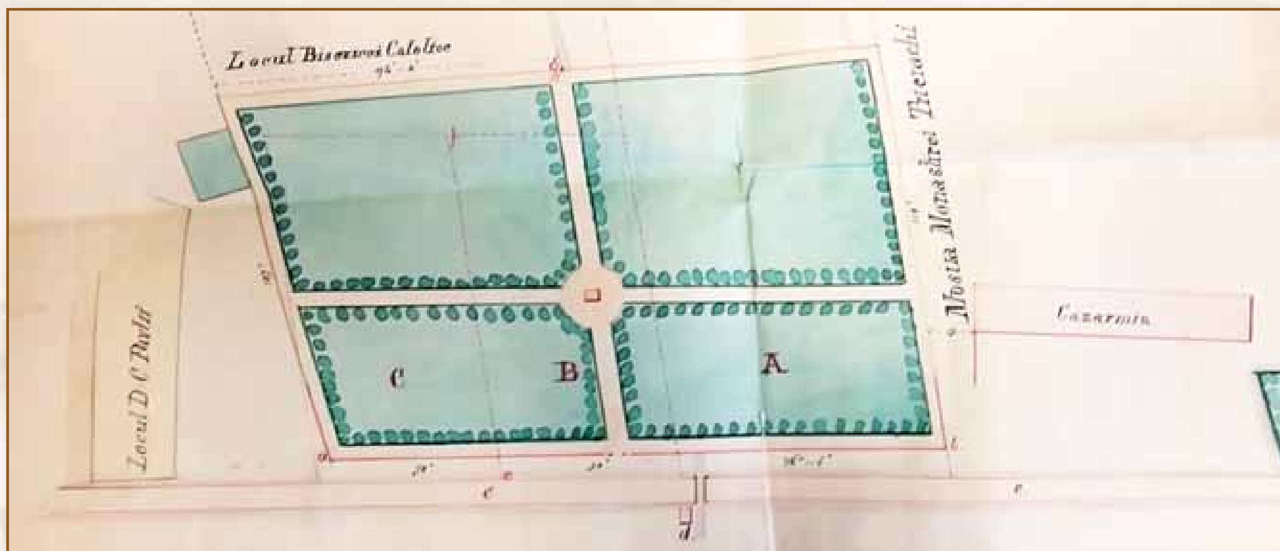
În privința administrație parcului, prima mărturie vorbeşte despre evreu din Bamberg (ne nominalizat), în 1836, că reuşise să facă, în patru ani, un stabiliment cochet la Copou. Se ştie doar că în ianuarie 1835 a fost semnat un contract între Eforie şi un Neculai Privileghie, pentru administrarea timp de 15 ani a Grădinii Publice. În intervalul 1837-1839, serdarul Ion Vraghie era însărcinat să preia treburile Grădinii Publice. Primul grădinar cu nume cunoscut a fost germanul Franz Richter, care amenajase pentru Mihail Sturdza grădina sa de la Socola şi care, terminând treaba acolo, a fost trimis de domn să îngrijească de grădina din Copou între 1840 şi 1842. Grădinarul de renume al grădinii a fost însă Wilhelm Rach, angajat de Eforie cu contract între anii 1844 şi 1852, reînnoit în 1851. După 1900, Grădina Copou a beneficiat şi de contribuția lui Fritz Rebhun (1883-1957) arhitect peisagist renumit, care s-a ocupat şi de reamenajarea parcurilor din Bucureşti. La biblioteca Academiei din Iaşi se păstrează în ramă un plan al parcului

Copou executat de arhitectul peisagist Karmazin-Cacovschi. Iluminatul cu gaz aerian a Grădinii Publice a fost decisă de prim-ministrul M. Kogălniceanu în iulie 1860. Eforia a întocmit imediat un deviz şi a făcut publicaţia licitaţiei (mezatului) la 22 iulie 1860. Oferta cea mai convenabilă Eforiei a aparţinut negustorului evreu Simon Iosipovici. Trebuiau executate 40 de felinare, pentru preţul de 117 lei bucata, cu stâlp şi lampă, de aceeaşi formă şi calitate ca ale felinarelor de pe uliţele principale ale oraşului. Stâlpii erau de stejar, vopsiţi tricolor, iar lămpile erau boite verde. Suma totală de 4680 lei era supusă aprobării Ministerului de Interne la 23 iulie 1860, iar aprobarea a sosit la 28 august 1860.

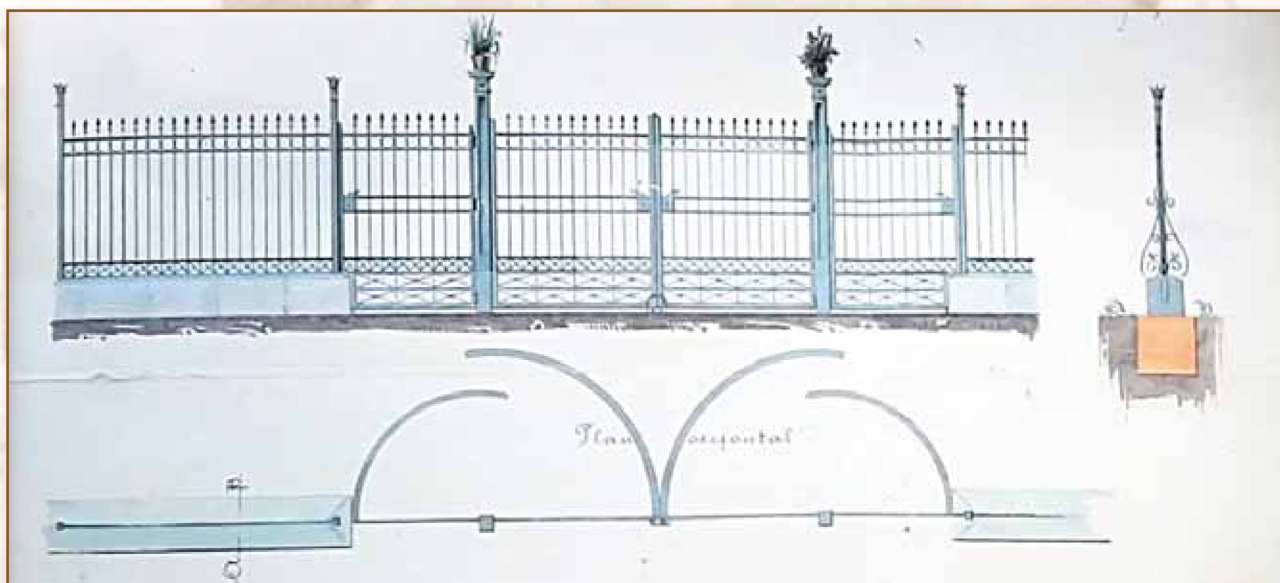
Podoaba Grădinii Publice de la Iaşi a fost reprezentată de ***Obeliscul Leilor***– cunoscut şi ca „Monumentul Regulamentului Organic", a cărui piatră de fundaţie a fost pusă în 1834, dar care a fost realizat pe la 1841. Conceput de Gheorghe Asachi, obeliscul amintea de originile romane ale Iaşului - *Municipium Iasiorum*. Acest însemnat cărturar al oraşului a dorit să redea vechii capitale piatra sa de fundaţie - *Monumentum Princeps*. Totodată, cei patru lei care sprijină obeliscul sunt înarmaţi cu spade ale căror lame sunt decorate cu ghirlande vegetale. Acest detaliu îi identifică drept „lei sturdzeşti", aşa cum apar aceste feline în stemele familiei domnitorului Mihail Sturdza.

Obeliscul Leilor are faima de a fi cel mai vechi monument de for public din ţară, aflat astăzi în operă. Cu toate acestea, un alt simbol al Iaşului reuşeşte să pună în umbră acest monument. Este vorba despre *Teiul lui Eminescu*, aflat la doar câţiva paşi. Emblematic pentru creaţia eminesciană, teiul este simbol romantic, hrănit nu din tradiţia românească, ci în spiritul german care a marcat anii de studii ai poetului naţional.

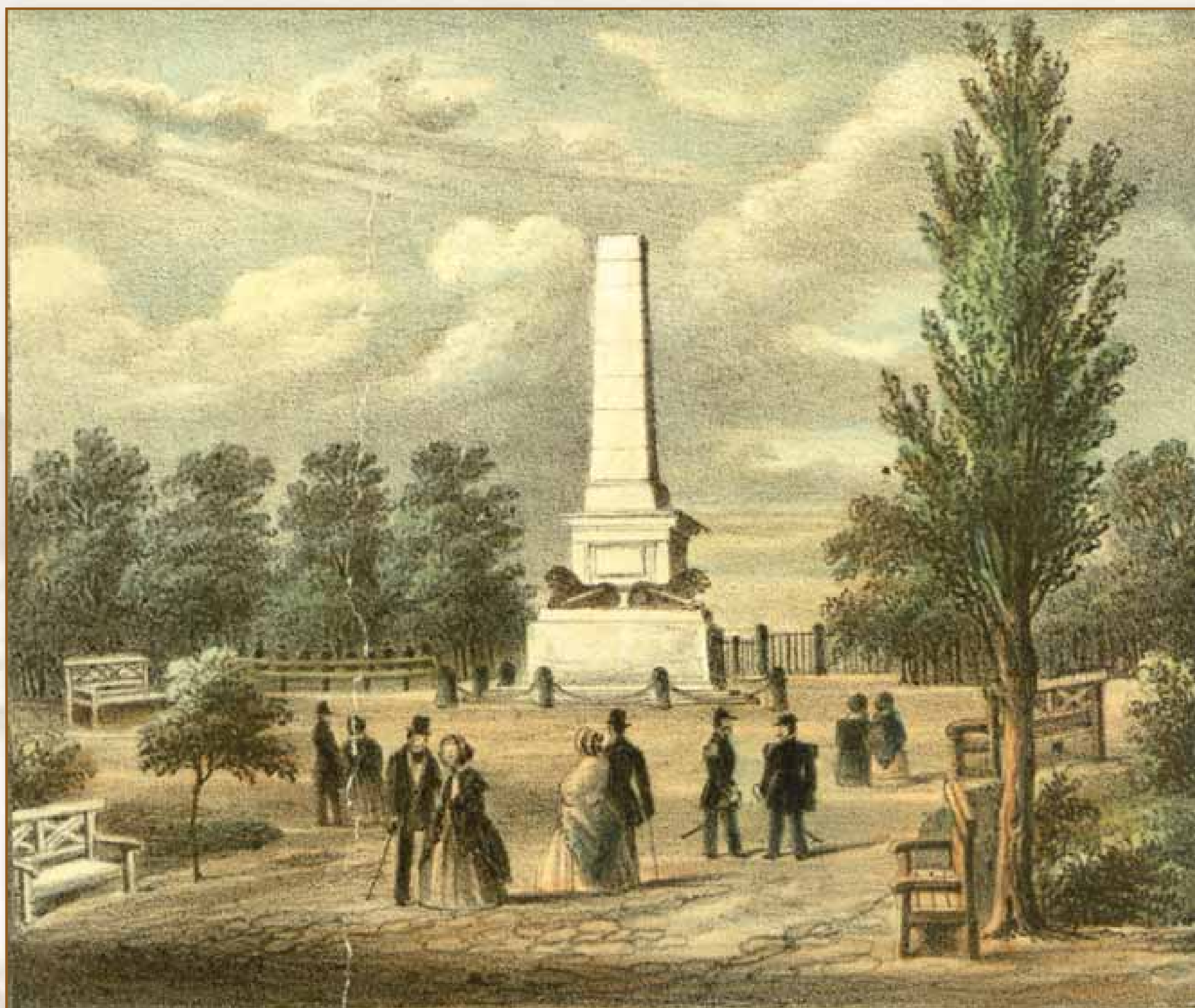
Strada Carol I şi Grădina Copou în planul oraşului Iaşi din 1857 (*SJAN Iaşi*)

Ieremia Dubău, Planul Grădinii Publice din oraşul Iaşi, 1867 (*după Mircea Ciubotaru*)

Poarta principală, din fier forjat, a grădinii publice de la Copou. (*după Mircea Ciubotaru*)

Grădina Copou cu Obeliscul Leilor pe la 1860 *(BCU Cluj)*

Planul Parcului Copou realizat de Karmazin-Cacowski (*Biblioteca Academiei Iaşi*)

Cazarma mare din Copou

Regulamentul Organic, o primă Constituție a Principatelor, elaborat la 1830, prevedea înființarea Armatei Naționale („Miliția Pământeană"). În primele decenii, cazărmile au fost amenajate în incinta Curții Domneşti sau, cu extindere, în grădina acesteia. Reamenajările clădirilor destinate militarilor au fost realizate după proiectele arhitectului N. Sungurov, lucrări încredințate spre execuție arhit. Johann Freywald.

Amplasarea cazărmilor în plin centrul oraşului aducea numeroase neajunsuri, cerând o altă soluționare. Încă din 1845, inspectorul general al Armatei cerea domnitorului Mihail Sturdza să se construiască o cazarmă nouă pe dealul Copou, dincolo de bariera oraşului şi de şanțul acestuia. Acolo exista şi punctul de control, precum şi şanțul pentru semi-fortificarea oraşului.

În anul 1849, Grigore Al. Ghica începe proiectul unei noi cazărmi, pe un teren al mănăstirii Trei Ierarhi. El avea în vedere un plan foarte amplu, al unui edificiu cu patru laturi ridicat pe patru nivele, imens pentru posibilitățile financiare ale Moldovei din acea epocă. Până la sfârşitul domniei acestuia, în 1856, s-au realizat doar temeliile şi parterul până la jumătate. Lucrarea a fost lăsată apoi în paragină.

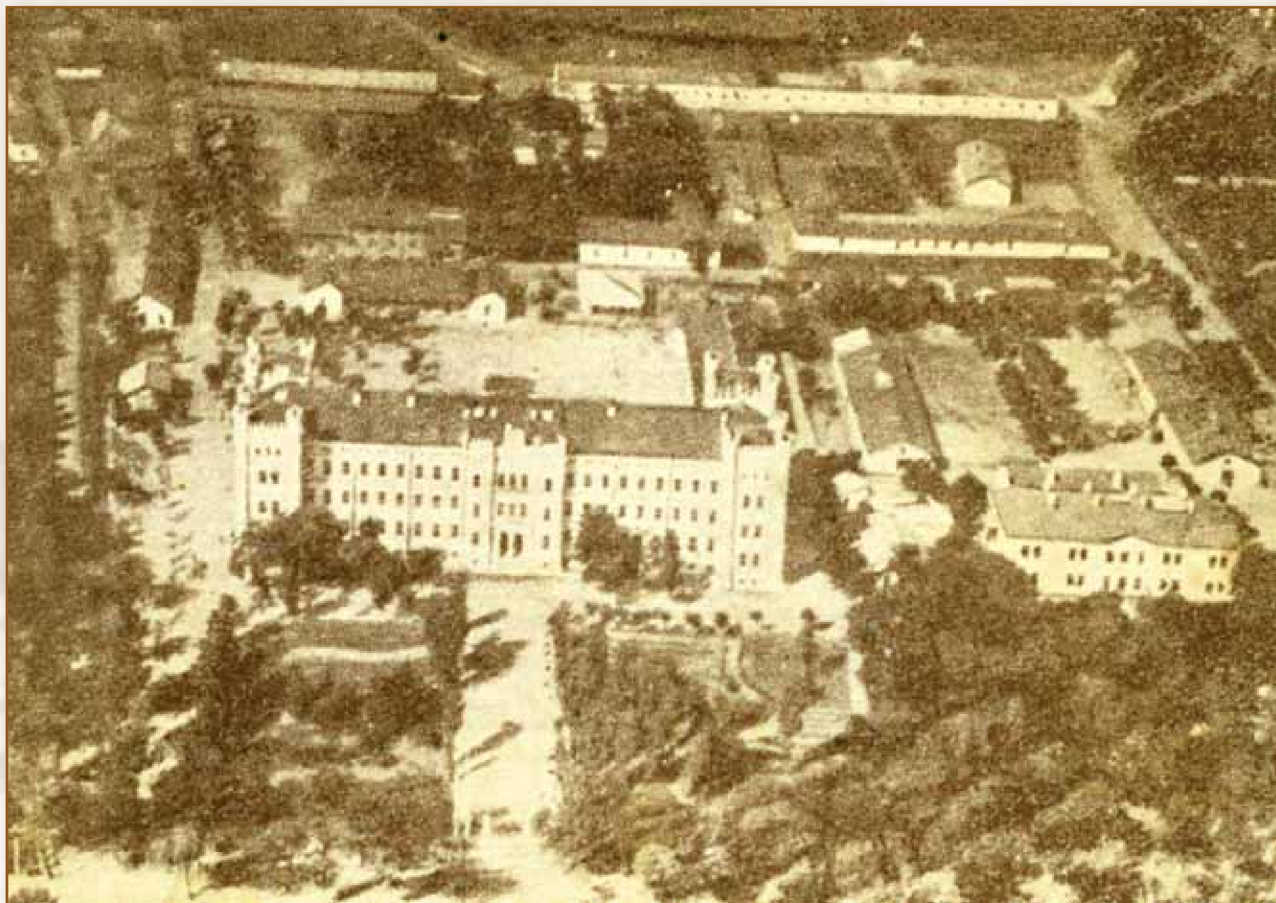
În 1866, guvernul a cerut arhitectului Carol Kugler să întocmească un proiect redus al Palatului Oştirii, dar şi acesta avea în vedere o clădire prea mare pentru resursele țării. Inițiativa a reapărut la 1870, când arhitectul P.A. Tabai a realizat proiectul pentru o cazarmă cu 2000 de ostaşi, după documentația aprobată de guvern. Lucrările s-au desfăşurat din 1872 până în 1880. Palatul a fost conceput în stil neogotic, ce conferea edificiului un aspect de cetate, de fortificație.

Palatul Oştirii, în forma păstrată până azi, este doar o aripă a proiectului inițial, lăsându-se la o parte corpul central şi aripa dreaptă. Lângă acest palat s-a zidit şi o clădire mai mică, având doar două niveluri, pentru escadronul de Jandarmi călări de la Iaşi, precum şi Spitalul Militar, depozit de muniții, grajduri, ş.a..

În afara Cazărmii celei mari, în această parte a oraşului au mai fost amenajate şi alte unități militare. Peste drum de Grădina Publică se afla platoul unității de Cavalerie, pe care s-a ridicat Monumentul Cavaleristului. În spate, spre strada Codrescu, se păstrează şi astăzi pavilioanele unității de cavalerie. În aceste grajduri au fost adăpostiți şi caii regimentului de Gardă Regală, în timpul refugiului de la Iaşi, din anii 1916-1919. Paralel cu strada Carol I, pe strada Codrescu, erau amplasate mai multe asemenea unități militare. Între ele şi Cazarma Batalionului 4 Vânători, învecinat cu Piața Sturdzoaiei.

Cazărmile de pe strada Codrescu din Copou pe planul oraşului din 1897
(Regimentul XIII Dorobanți; Regimentul 7 Cavalerie; Batalionul IV Vânători)

Regimentul XIII Infanterie (*SJAN Iaşi*)

Palatul Oştirii de la Copou, 1904 (*BCU Iaşi*)

Cazarma Batalionului IV Vânători. Machetă din 1906 (*SJAN Iaşi*)

Bibliografie

- Bădărău, Dan, Caproşu, Ioan, *Iaşii vechilor zidiri, până la 1821*, ed. I, Editura Junimea, Iaşi, 1974; ed. II, Casa Editorială Demiurg, 2016?;

- Bogdan, N.A., Oraşul Iaşi. *Monografie istorică şi socială ilustrată*, Iaşi, 1913-1915;

- Ciubotaru, Mircea, *Grădinile publice din Iaşi în secolul al XIX-lea (1). Grădina Publică din Copou*, „Monumentul ", Iaşi

- Herovanu, Eugen, *Oraşul Amintirilor*, Ed.„ Adevărul" S.A., Bucureşti,

- Gafton, Ioana, *Fundaţia Universitară „Regele Ferdinand I" din Iaşi. Scurt istoric, pe baza documentelo*r, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2018;

- Grigoraş, N., *Complexul de monumente de la Copou-Iaşi*, în „Cercetări istorice", IV, 1973, P. 177-190 (1. Grădina Copou şi Monumentul Leilor; 2. Cazarma Mare de la Copou;

- Iftimi, Sorin, Văleanu, Mădălin Cornel, *Piaţa „Mihai Eminescu" din Iaşi. Repere istorice şi cercetare arheologică*, Editura Palatul Culturii, 2015;

- Iftimi, Sorin, *Iaşii în bronz şi marmură. Memoria statuilor*, în „Cercetări istorice", Iaşi, XXIV-XXVI, 2010, p. 495- 543 (Obeliscul Leilor, p. 497- 500):

- Iftimi, Sorin, *Iaşii – simbolurile unui oraş simbol*, Editura Trinitas, Iaşi, 2008, 188 p.;

- Iftimi, Rodica, *Familia Calligari în documente ieşene de arhivă*, în AANB, 2010, 5, p. 203-212;

- Iftimi, Rodica, *Casa Mârzescu, Familia Mârzescu şi casa ei din Copou*, în „Ioan Neculce". Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei.

- Jumară, Dan, *Palatul Universităţii din Iaşi. Universitatea nouă*, în „Monumentul", VII, 2006, p. 147-157.

- Kiselewicz, Ileana, *Villa Scolari-Trolli din Iaşi, arhitect Giulio Magni*, în „Monumentul", XIV, Lucrările Simpozionului Naţional Monumentul – Tradiţie şi viitor, Ediţia a XIV-a, Iaşi, 2012, volum coordonat de Mircea Ciubotaru, Aurica Ichim şi Lucian-Valeriu Lefter, Iaşi, Editura Doxologia, 2013, p. 351-357.

- Mitican, Ion, *Din Copou la Panthéon*, Editura Tehnopress, Iaşi, 2008;

- Mitican, Ion, *Salutări din Iaşi, Capitala României întregite*, Editura Tehnopress, Iaşi, 2007;

- Mitican, Ion, *Urcând dealul Copoului cu gândul la Podul Verde*, Editura Tehnopress, Iaşi, 2006;

- Moruzi, D.C., *Curtea Domnească din Iaşi, Uliţa Mare şi Podul Verde, în „Drum Drept"*, 1913; „Ramuri", Craiova, an XV, 1921.

- Panopol, Vasile, *Pe uliţele Iaşului*, ediţie de Mihai Sorin Rădulescu, Bucureşti, Editura All, 2000;

- Opriş, Ioan, *Fritz Rebhuhn – un arhitect peisagist promotor al echilibrului*, „Muzeul Naţional", Bucureşti, 1/ 2016, nr. 28 , p. 147-155.

- Ostap, Constantin, *Noi date şi ipoteze referitoare la „Obeliscul leilor" din grădina Copou*, în „Ioan Neculce". Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei, II-III/1996-1997;

- Sandu, Irina, Chihaia, Lăcrămioara, *Palatul Fundaţiei „Regele Ferdinand I"*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2018;

- Sion, G., *Din tinereţe*, în vol. *Suvenire contimpurane*, Editura Nemira, Bucureşti, 2000

- Stavarachi, Iuliana, *Cele trei Muntenimi. Iaşii de la jumătatea secolului al XVII-lea până la mijlocul secolului al XIX-lea*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi,

- Stavarachi, Iuliana, *Extremitatea nordică a Podului Verde: morfologia spaţiului şi dinamica sociabilităţilor urbane în Iaşii secolului XIX*, „Historia Universitatis Iassiensis", Muzeul Universităţii Alexandru Ioan Cuza, Iaşi, VI/2015, p. 189-216;

- Suţu, Rudolf, *Iaşii de odinioară*, vol. II, „Viaţa Românească", 1928

- Tafrali, Orest, *Un pavilion domnesc în curtea Liceului Militar din Iaşi*, în „Arta şi Arheologia", nr. 11-12, 1935-1936, p. 67-68 (cu două fotografii).

- Thiron, Constantin, *Istoricul Spitalului Militar din Iaşi al Corpului 4 Armată, de la 1832 la 1906*, ediţie îngrijită de prof. Gh. Baciu, Iaşi, 2012 (redactată în 1906).

